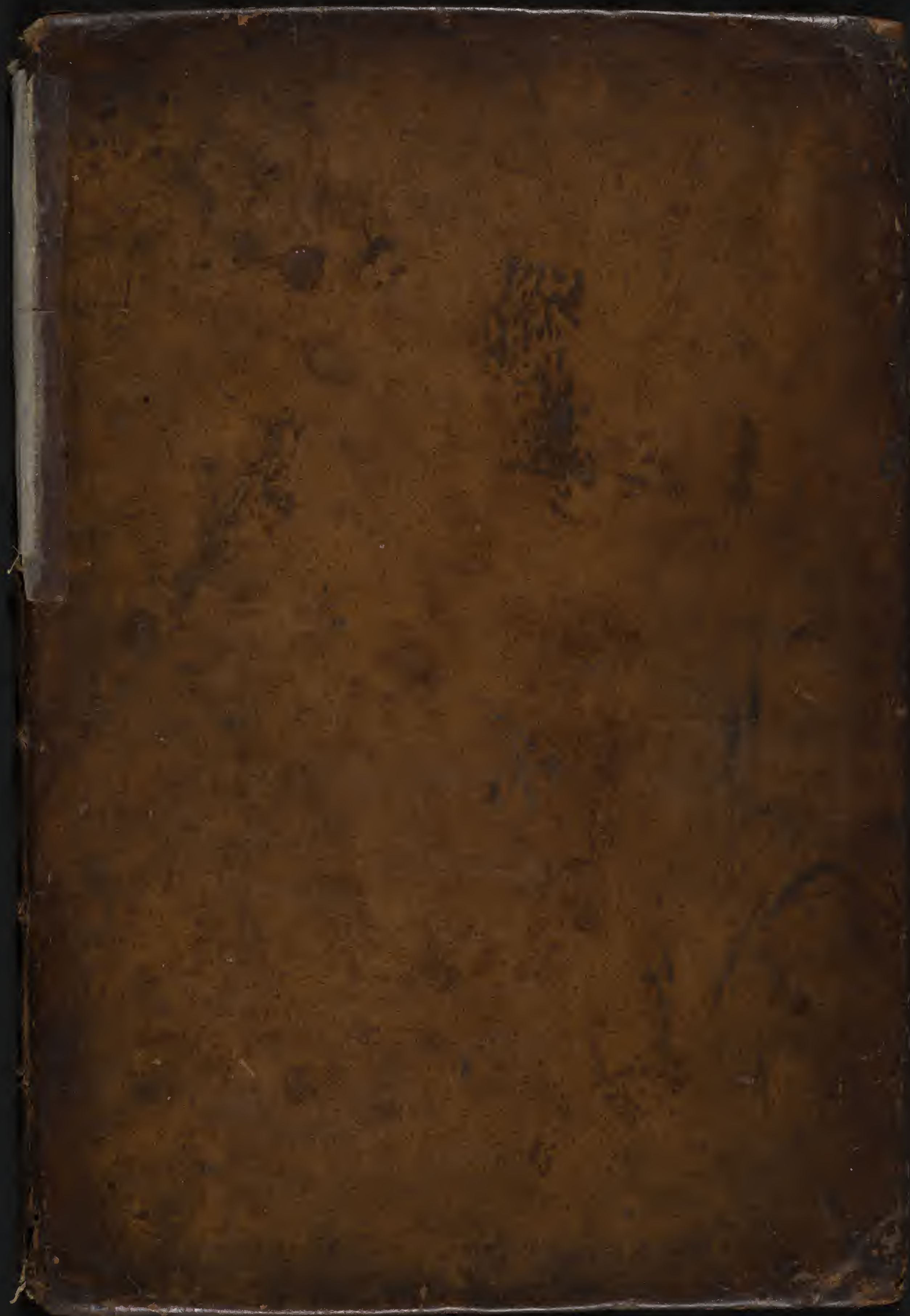

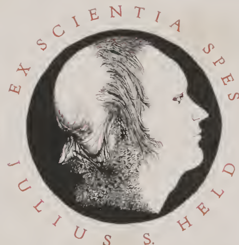
5

1. BAERLE (K.van) Blyde Inkomst der allerdoorluchtighste Koninginne Maria de Medicis t'Amsterdam, vertaelt uit het Latijn..., folio, title with vignette, 5ff., 76pp., 1 blank, fine engr. port. and 16 double-page plates, cont. vellum, Amsterdam, J. and C. Blaeu, 1639 £58

First Dutch edition, published a year after the original Latin edition, of this beautiful festival book describing and illustrating Marie de Medici's entry into Amsterdam. The fine plates are mostly engraved by S.Savry. Small marginal dampstain, otherwise a very good copy.

(Not this copy!)

The compositions by N. Moeyaert (Plates 5, 7, 8, 9, 10, 12, 13) and S. de Vlieger (Plates 6, 14, 15) and I. Martsen de Jonge (Pl. 16)

Ex Libris [illegible]

5

BLYDE
INKOMST
der allerdoorluchtighſte KONINGINNE, MARIA DE MEDICIS, t' Amſterdam.

Vertaelt uit het Latijn des hooghgeleerden heeren
KASPER VAN BAERLE,
Profeſſor in de doorluchtige Schole
der gemelde Koopſtede.

1800.

t'AMSTERDAM,
By IOHAN en CORNELIS BLAEV,
cIↃ IↃ c XXXIX.

BLYDE INKOMST

der allerdoorluchtighſte Koninginne,

MARIA DE MEDICIS,

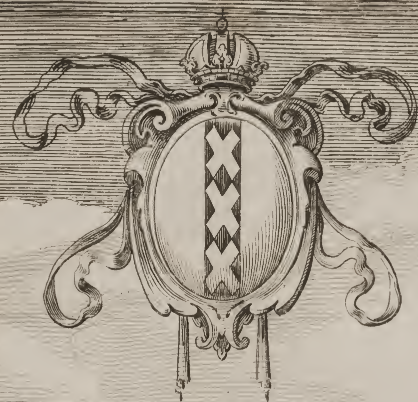
t'Amſterdam.

N het beſchrijven van de Blijde Inkomſte der allerdoorluchtighſte Koninginne t'Amſterdam, zal ick de Koningklijcke Majeſteit, nocht oock deze onze Stadt met veergezochte lofredenen niet moeyelijck vallen: want hoe treffelijck en loffelijck oock ick van haer ſpreecke, noch zal het niet bereicken de Hoogheid van deze Groote Vrouwe, die de waerdigheid van 't huis van Ooſtenrijck (waer uit zy van moeders zijde geſproten is,) en de voorzichtigheid en wijsheid van 't huis van Medicis (uit het welck zy van vaders zijde naem en herkomſt ontfing,) in 't huis van Bourbon, en aen Vranckrijck braght: en zoo ick van de Stadt niet zegge dan 't geen gemeen en middelbaer is, zoo zal ick de waerheid te kort doen; en zegh ick yet groots, dat zal miſſchien nijd verwecken, of ſchijnen voortgebraght van een, die aen haer verbonden is. *Voorreden.*

Groothartige Vorſten gedoogen liever datze van de gemeente verwellekomt worden, dan datze daer na ſtaen; en genieten gaerne der burgeren en bondgenooten gunſt, zonder die te verzoecken: daerom is het

is het hun aengenaem, dat men middelmaet houde in 't geen hun ter eere geschreven werd. Alleen zal ick dit zeggen, 't welck in der daed zoo is, dat de Stadt, die door Gods genade groot en uitsteecken-de is, ontfing de grootste en allerdoorluchtighste Koningin, wijd beroemt door haer afkomst van Kei-zeren en Toskaensche Hartogen: die Maximiliae-nen, Philippen, Ferdinanden, Kaerlen, Kosmen, Lau-renssen, Leonen, en Clementen in bloede bestaet. Voorwaer zoo groot een Vrouw was wel waerdigh in zoo groot een Stadt onthaelt te worden, en zoo groot een Stadt niet onwaerdigh om zoo groot een Vrouw t'onthaelen. Slaen wy onze oogen op de Ko-ningin, zoo zien wy eene die gebod en gezagh over heel Vranckrijck hadde, voor ons staen. Slaen wy onze oogen op de Stadt, zoo zien wy een Koopstadt van de gansche weereld. De Koningin is door het huwelijck van den onverwinnelijckSten Koning, HENRICK de GROOTE, hoogh beroemt gewor-den. De Stadt is wijd vermaert door het onverbreec-kelijck verbond van hare nabuurige bondgenooten. De Koningin, een Moeder der maghtighste Konin-gen in Europe, heeft Vorsten en Vorstinnen, over uit-steeckende Rijcken, ter wereld gebroght. De Stadt brengt die zelve Rijcken door koopen en verkoo-pen van haere koopmanschappen winst aen, en treckt 'er weder winst af. De Koningin munt uit door de ry van haer naemhaftigh en vermaert ge-slacht: De Stadt door den toeloop van allerhande volcken. De Koningin is by den volcke ontzagh-lijck door haere Majesteit: De Stadt treckt yeder een binnen en buitens lands tot zich, door hoop van winst.

winſt. De Koningin kan verſcheide landen en Rijcken,by den haeren beheerſcht, aenwijzen,waer heenen de koopman dagelijcx vaert. Onze Stadt kan vlooten en ſchepen uitleveren, waer mede de koopman derwaert heenen zeilt. De Koningin begrijpt beide de oude en nieuwe weereld, onder de ſcepters van haere zoonen en dochteren. Deze Stadt,als een gemeene winkel van die beide, bevat alles wat derwaert heenen, en van daer herwaert aen gevoert word. De Koningin, om met de aeloude poeten te ſpreecken,

Ontfing van Thetis groote Heeren
Tot zwvagers, die de zee regeeren.

De Stadt is *Allengskens van een laege veſt*
En kleen gebied dus hoogh gevvaſſen,
Zoo datze nu des hemels aſſen
Bereicken kan, en Ooſt en VVeſt.

De Koningin is *Moedigh op de Goôn, haer zoonen,*
Al verciert met Koningskroonen,
Die te zijner tijd om hoogh
Zullen cieren 's hemels boogh.

De Stadt *Komt billijck lof en danck om haer lieftallige aerd,*
Om dat de vreemden daer, als in hun land, verkeeren;
Om dat vvy vvijd en zijd ons geven op de vaert,
En tot in d'yszee toe in 't noorden gaen laveeren,
Ontdecken onbeſchroomt de veergelege landen,
Ons eertijds tot een ſchrick; dat vvy den dorſt verſlaen
Met bruizenden Oront, en ſchuimenden Rodaen,
En zijn, gelijck een volck, verknocht door eendraghts banden.

Doch het zal zommigen ongerijmt ſchijnen, dat

ick

ick de Koningin met de Stadt vergelijcke ; maer in deze gelijckheid is deze ongelijckheid , dat de Grootheid der Koningin beſtaet in de Grootheid van haer Rijck, bloed, voorouderen, en princelijcke deughden ; doch de Grootheid der Stadt , alleen in haer geluck , koophandel , en welvaert der ingezetenen : maer dit ſtaet te bezien , of men zich meer ontzetten moet over de ongelooflijcke vriendelijckheid van zoo groot een Perſonagie, dan over de loffelijcke beleeftheid van de Stadt , tegens zoo groot een Koningin. De Stadt Amſterdam oordeelde haeren ſchuldigen plicht te wezen met eerbiedinge te onthaelen de Nicht des Keizers Maximiliaen,van wien zy eertijds de Keizerlijcke Kroon op haer wapen ontfing , en daerom lietze zich hier aen te meer gelegen zijn , om dit onthael heerlijcker uit te voeren dan andere ſteden , die haer nochtans met een gelijcke genegentheid , en eerbiedigheid onthaelden. Het was den achtbaeren Raed dezer Stede niet onbekent,dat het van ouds en doorgaens gebruickelijck was Koningen en Vorſten in hunne en der bondgenooten ſteden , niet zonder heerlijck toeſtel , te ontfangen. Dit pleeghden Griecken en Romeinen menighmael , wanneerze Triomfen , of Geluckwenſchingen , of Zegeteeckens , of Pronckbeelden , of Zegezangen , en andere blijcken van landseere toeleiden den geenen , die zich voor den Vaderlande en 't Rijck braef gequeten hadden. En hoewel de Raed deze eere niet en bewees aen zijn eige Princeſſe en Landsvrouwe , zoo heeft hy nochtans dit haere Majeſteit ten gevalle willen doen , als geſprooten zijnde uit het oude en vermaerde geſlacht

ſlacht der eige Heeren en Vorſten van deze landen: waer by noch komt, dat ons te ſtade komen de gunſten en genade van den grootmaghtighſten Koning van Vranckrijck, Lvidewyck de xiii, den Rechtvaerdige, handhaever van onzen Staet; en wy geduurighlijck genieten de vruchten van 't geluckigh verbond, eertijds met zijnen Heer Vader opgerecht; om welcker Koningen wil, (nadien deze Koningin Moeder van den eenen, en Gemaelin van den anderen is,) zy by ons aenzienelijck, en ten allerhooghſten waerd is. Oock en kon 'er noit betere gelegentheid, om danckbaerheid aen haere Majeſteit te betoonen, voorkomen, dan dat de Hollandſche ſteden deze koſten beſteedden, ter eere van haer, die het Gemeene Beſte voor dezen d'eene weldaed op d'andre zoo treffelijck bewezen heeft. De Triomfſtacien zijn vergeldingen van Deughd en Hoogheid, om welcker beider wil de Regeerders van Amſterdam hunne grootdaedigheid betoonden. De Romeinen waren in hun huishouding ſpaerzaem, maer uit der maete mild in koſten voor het Gemeene Beſte te doen: want zy oordeelden, dat ſpaerzaemheid binnens huis plaets heeft, en dat men buitens huis moet letten op de eere van den Staet; want 't en is geen overdaed groote koſten te doen, waer door de Majeſteit, goeden naem en faem van landen en ſteden bewaert moet worden. Men ſpilt niet, 't geen men ten dienſte van 't land met groote ſommen ruim uit geeft. Ende 't is geen wonder dat zulcke ſteden wat meer doen dan haere naegebuuren, na dienze onder de zelve altoos uitſtaecken.

De Koningin vertreckt uit Brabant,

NA dat 's Konings Moeder tė raede geworden was Brabant, en den Vorſt van dien lande, haeren bloedverwant, by wien zy eenige jaeren zich hadde onthouden, te verlaeten, en na de Vereenighde Landen te reizen, quamze door het Biſdom van Luick, en de Meiery van 's Hartogenboſch, over Dordrecht, Rotterdam, en Delf, zijnde de ſteden daerze door moſt, in 's Graevenhaegh, het oude Hof der Hollandſche Graeven en Landvooghden. Hier van de doorluchtige en grootmogende Heeren Staeten Generael ontmoet, en verwellekomt wezende, gelijck oock korts te voren zijn Hoogheid, de Prins van Oranje, by den Boſch gedaen hadde; zoo bleefze hier eenige dagen, om, na haere moeielijcke reize, wat te ruſten. Alle ſoorten en manieren van inhaelingen, en teeckens van vreughd, elck in het byzonder, te beſchrijven, waer te lang, en buiten ons voornemen. Ick zal alleen verhaelen 't geen t'Amſterdam op de komſt der Koninginne gedaen, en openbaer vertoont is. Haere Majeſteit was enkel beluſt om deze Stadt te bezien, van welcke haer eertijds veele treffelijcke en groote dingen ter ooren gekomen waeren. Den leſten dagh van Oeghſtmaend reiſde Zy derwaert, vergezelſchapt met haere Hoogheid Amelia, gemaelin des Princen van Oranje; Mauritia, dochter des Princen van Portugael; Florens van Pallant, Graeve van Kulenburgh; Iohan Wolphard, Heere van Brederode, Vianen, &c. de weduwe des Heeren van Potles, Brederoos zuſter, en zijn oudſte dochter; Ioan van Kerckhoven, gezeit Poliander, Heere van Heenvliet, Houtveſter van Holland, en Ruart van Putten, en meer anderen edelen. Zommige

Word verwellekomt van den Prince van Oranje, zijn Gemaelinne, en de Staeten Generael,

Reiſt na Amſterdam.

mige ſpitsvondige vernuften teeckenden aen, dat de maend van Auguſtus, die den Roomſchen Keizer Auguſtus toegeëigent was, de Koninginne van Keizerlijcken ſtamme in het reizen diende, en dat deze maend juiſt op dien zelven dagh endighde, op den welcken zy zich ſpoede na die Stadt, die met haer Keizerlijcke Kroone, 's Keizers ſchenckagie, pronckt. Zy nam haeren wegh over Rijn- en Kennemerland, en quam noch met den avond binnen Haerlem; een ſtadt, die, onder de zeven groote ſteden, de tweede ſtem heeft in der Heeren Staeten vergaederinge, en vermaert is door een zware en harde belegeringe, en den lof van veele kunſten, byzonder door dien heerlijcken vond der Druckkunſt. De Burgemeeſters van Amſterdam kregen niet zoo haeſt de tijding, of zy vaerdighden derwaert af hunnen Penſionaris, Willem Boreel, Heer in Duinbeeck, om te verzoecken, dat 's Konings Moeder zich zoude gelieven te verwaerdigen, het zy te water, of te lande, zoo haere Majeſteit beſt geviel, oock hunne Stadt te komen bezichtigen. Te water zoude haere Koningklijcke Majeſteit aengenaemer zijn, en beſt zoo eene Koopſtadt paſſen, en wel zoo cierlijck ſtaen, om de gelegentheid van ſpeeljaghten, en roeiſchuiten, en het gezicht van zoo veele groote ſchepen, die elck om het heerlijckſte voor de Stadt op een lange ry aen ancker lagen, waer na de vreemdelingen zeer nieuwsgierigh zijn. De Koningin aenvaerde zeer beleefdelijck het noodigen der Burgemeeſteren, en liet weten, datze hoopte 's anderen daeghs hun by te koomen: datze min luſt hadde te water te reizen, om d'ongeſtadigheid van

wind en weder: datze liever den wegh te lande zoude neemen, als veiliger en bequaemer. Te Haerlem werd zy met behoorlijcke eere van den Raed aldaer ontfangen, en van de gemeente begroet, en vernachte daer. Den eersten van Herfstmaend, des woensdaghs, quam zy t'Amsterdam, daer het woelt van neering en koophandel; niet langs den krommen Dijck, daer de zee tegens aenslaet, maer die, neffens de Nieuwe vaert, recht uit na Stadt toe loopt, en korter valt. Het heldere weder scheen de aenkomst van MEDICIS toe te lachen, en het waer vermaeckelijcker geweest, indien het tegens den avond niet aen 't regenen hadde geslagen.

Ten halven wege leit een plaets, daer het Haerlemmer meir door geweldige groote sluizen in de Zuiderzee gelooft word, genoemt het Huis ter Hart. Hier lagh by een, door last van Burgemeesteren (want het noch onzeker was, waer langs de Koningin komen zoude) een groote menighte van speeljaghten, onder welcke een groot jaght was, toebehoorende de WestIndische Compagnie, bespreit met tapijten en schoone dekens, en met een kostelijcke tent bedeckt, om de Koningin, Princes, en de edelsten van haeren sleep te voeren. Alle jaghten en speelschuyten lagen en wachten op de komste der groote Koningin, met de zeilen in top; alle geestigh beschildert, en veele met metaele stucxkens voorzien, een lust om aen te zien. Zijde vlaggen en wimpels eenige ellen lang waeiden tot cieraed van haere masten. Zoo ontfing eertijds Athenen zijn Koningen en Vorsten; Egypten Kleopatra; Rome Agrippine; en het veroverde Tyrus den Grooten Alexander.

De

Een kornet paerden, en een vloot ſpeeljaghten verwachten de Koningin ten halve wege tuſſchen Haerlem en Amſterdam.

De Koningin hier wederom verzocht wezende, keur te neemen, ofze te wagen haere aengevange reize zoude gelieven te vervolgen, of in den Amirael van die vloot treden, bleef by het eerſte voornemen; het zy om dat het weder wat veranderde, of om datze waende, dat de wegh te water lang zoude vallen; of om dat eenigen van haer gezelſchap vreeſachtigh waren. Doenze nu kon zien de ſchepen op het Y leggen, vernamze op den Dijck een kornet van de voornaemſte en aenzienelijckſte burgerskinderen; het welck de Koningin uit der maeten wel geviel. Dit was geen bende, die om ſoudy dient, maer beſtond uit de treffelijcxſte en aenzienelijckſte jeughd; die niet door nood ten oorloogh, of door laſt van den Prins of Magiſtraet plagh te vergaderen, maer vrywilligh, om het lichaem te oeffenen, en den geeſt eerlijck te vermaecken. Sporen, ſtegelreepen, toomen, geſpen, het hair en de mane geeſtigh gekrult, en diergelijck ſlagh van cieraeden meer, bloncken met gouden en zilveren doppen. Zadels, borſtſtucken, deckkleederen waren elck om 't cierlijckſte, en 't koſtelijckſte. Hun geweer waren degens, en piſtolen. Witte veders zwaeiden boven op hunne hoeden. Het waren uitgeleze paerden, kleen en verheven van kop, met wackere en glinſterende oogen; kort van ooren, dun van hals by den kop, breed van borſt, wel gedrongen, breed en ruigh van voeten. Eenigen waren kaſtaniebruin, eenigen zwart, eenigen ſchimmel, en van verſcheiden hair. De moedigheid van zommige paerden kon men zien aen de zwarte voeten, het grijs en gekrult hair, en de roode vlecken om 't lijf. Zommige kleppers

waren ſchoon geteeckent met een kol of ſtar in 't voorhoofd. Eenigen hadden vier witte voeten, eenigen twee, zommigen eenen witten, of rechten of ſlincken voet. Men zagh uit het wenden ter wederzijden, datze wel ter hand, uit den draf, datze braef en wel afgerecht; aen het mennen, datze wel na den toom luiſterden, en zacht van mond waren. Als zy geluid van trommelen of trompetten hoorden ſtondenze niet ſtil: zy beeten op hun gebit, en ſchuimbeckten; ſtaecken de ooren op, en ſchrabden op de aerde met hun voeten. Zy hielden in 't gaen hunnen pas,en gaven met brieſchen te kennen, datze hun meeſters verſtonden, en dat met zulck een deftigheid,als ofze door een heimelijck ingeven wiſten, datze de Koningklijcke Majeſteit zouden geleiden. Zy reden drie en drie in 't gelidt. Drie trompetters, in 't purper gekleed, reden voor uit, en bliezen dat het een luſt was om hooren. De ruitery hadde verſcheiden fatſoen en kleur van kleederen aen. Dees in felp, die in fluweel, een ander in ſatijn, een ander in zijde grofgrein, een ander in kamelot, geborduurt, gekoort, en geboort, elck om het fraeiſte en cierlijckſte. Het bovenſte kleed was meeſt al een buffelſſe kolder, gelijck krijghslie draegen. Altemael braef en ſchoon volck. Ick acht het zeggen niet van eenigen, die hier voorwerpen het ſpreeckwoord van den ouden en vermaerden krijghsheld Hannibal, die zeide, meer te houden van eenen kloecken en dapperen ſoldaet, dan van eenen pronckert. Oock en vraegh ick niet na het vaers van den poët Horatius, dat een vervaert zeeman zich niet betrouwt op beſchilderde en opgetoide ſchepen:

want

want hoewel deze braeve ruitery niet ten oorloogh, maer ſlechs de Koningin te gemoet reed, zoo was 'er nochtans zulck een vaegh en wackerheid; zulck een groothartigheid en edelmoedigheid in die bloeyende en groeiende jeughd; dat, indien zelf Hannibal, en niet MARIA, voor de poorten waer geweeſt, zy met die zelve wapenen hem van Stads wallen zouden drijven, en met dat zelve gewaed, tot voorſtand van godſdienſt en vryheid, onbeſchroomt vechten; en met ernſt gebruicken het geen, waer mede zy nu ſlechs braveeren. Oock en is het niet heel te miſprijzen, dat een ſoldaet net en zinnelijck zy op zijn kleederen. Plato, Tullius, d'een in zijn twaelfde, d'ander in zijn tweede boeck van de wetten, willen, datmen eenige verwen of olien tot geen ander gebruick zal ſparen en bezigen, dan tot oorlooghscieraed. Iulius Cæſar zelf, die allergrootſte en vermaertſte veldoverſte, hadde zulcke nette en zinnelijcke ſoldaeten, dat hy hen vercierde met verzilverde en vergulde wapenen; eenſdeels, om de ſchoonheid; anderdeels, op datze door vrees van ſchade in 't vechten niet zoo licht daer af zouden ſcheiden. Vegetius, van den krijghshandel ſchrijvende, leert de ſoldaten datze nette en zinnelijcke kleederen, en gladde wapenen moeten hebben. D'avocaet Cornelis van Davelaer, Heer van Pettem, was Preſident en leider van deze bende, die, toen de Koningin voor deze braeve Ruitery ſtil hiel, hare Majeſteit op deze wijze aenſprack, en daer na met de zelve bende Stewaert in leide. Zijn rede, uit het Franſch in Duitſch vertaelt, luid aldus:

ALLERDOORLVCHTIGHSTE PRINCES,

Oratie van Cornelis van Davelaer, Heere van Petten.

Hier zietghe de Ruiterye der Stad Amſterdam, die door laſt en bevel van mijn Heeren den Burgemeeſteren en Regeerderen dezer Stede, uit een zonderlinge genegentheid, die zy toedraegen uwe Majeſteit, om haere onvergelijckelijcke waerdigheid, en overgroote verdienſten, haer in haere Majeſteits aenkomſte in dezen oord, en vrydom van Amſterdam te gemoet gaet, tot een bewijs en ſtaeltje van de algemeene vreughd, die hier binnen is; daer een yeder zich verheughd, dat het uwe Majeſteit geliefde, boven alle andere weldaeden alree bewezen, zich te vernederen, om deze Stad te beſchijnen met de Zon van haere Grootheid. Wy draegen dan uwer Majeſteit op alle die dienſten, die wy vermogen, haer zeer ootmoedigh biddende, dat haer gelieve zich door dezen troep te laeten geleiden binnen onze wallen, ter plaetze, die men van ouds plagh in te ruimen voor den Princen, en groote Perſonagien, die deze Stad bezoecken; alwaer zy zal bevinden, dat dees onze ſchuldige en ootmoedige plicht, die wy haer bewijzen, niet en is dan een kleene proef en gering teecken van grooter danckbaerheid, die nochtans niet en kan opwegen de grootheid van uwe Majeſteit, en der zelver weldaeden, waer door deze Stad aen haer verknocht is.

De Koningin de Heeren Burgemeeſteren bedanckende, ontfing deze beleefde reden der burgerruitery met een goede genegentheid.

Terwijl

De Burgery, t' Amsterdam in wapen, verwacht de Koningin, elck op haer bestemde plaets.

Terwijl men buiten hier mede bezigh was, werd in Stad door last van Burgemeesteren alles behoorlijck en heerlijck toegestelt. Twintigh vaenen uitgeleze burgeren, d'oude bezetting der Stede, de zenuwen en kracht van 't Gemeene Beste, werden geboden, elck onder zijnen hopman, te vergaderen. Kloecke steden letten altijd daer op, datze liever op ingeboren als vreemde soldaeten betrouwen; en zich zoo niet op uitheemsche hulp verlaeten, of zy hebben meer maghts en gewelds by zich zelven van binnen. Zy voerden verscheiden wapenen, spiessen of musketten. Eenigen waren na hunnen staet gekleed, eenigen na hun eigen goedduncken. Zommigen staecken van den hoofde tot de voeten toe in 't harnas; de Schuttery was ruim vier duizend koppen sterck. Elck vaendel werd in Ste zijnen hoefslagh aengewezen. Eenigen namen de Koningin aen de poort waer, anderen stonden aen weerzy van de straet, braef in orden al den wegh langs, daermen den Nieuwendijck en den Dam over, en de straeten door, na het Princenhof gaet. Eenigen stonden op de drie vermaerde bruggen, die over het Damrack leggen, en al het Water langs. Dit is een wijde inham, welcx water uit den Ystroom, of liever uit de Zuiderzee, stewaert in, tot aen de Damsluis loopt; een gelegen reede voor lichters en vrachtschepen, die van alle kanten hier aenkomen, om te handelen. Door last van Burgemeesteren waren toen alle schepen verleit, en het water geruimt voor de Koninginne, die te water, zoo men meende, zoude aenkomen. Hier bewaerdemen, onder de bruggen, 't geen men op dat water zoude vertoonen. Het

bleeck aen de venſters, over beide zijden van het Damrack, en aen de huizen daer rondom, vol menſchen, en wel dier gehuurt, hoe begeerigh het volck was, om dat aen te zien. Maer al dit toeſtel ruſte dien dagh, en den dagh daer aen, om dat de Koningin voorgenomen hadde langs eenen anderen wegh in Stad te komen. Men haelde het grof geſchut uit Stads wapenhuis, en plantte het langs het Y, en op alle bruggen en bolwercken.

De ganſche Stad vierde; en niemant ſloegh een hand aen zijn werck: noch yemant hoe oud hy was, en hoe veel hy oock te doen hadde, en hoe qualijck hy uit moght, kon het huis houden; maer een yeder blaeckte van begeerte om de Koningin te zien. Het was een wonder om zien, hoe mannen, vrouwen, en kinders, jongers en meiskens, van allen kanten, uit ſteegen en ſtraeten, kruisſtraeten, en burghwallen,en graften daer na toe ſchooten. Straeten en wallen waren alſins zoo bezet, dat men die niet gebruicken, nocht ergens door kon. De daecken zaten zoo vol menſchen, om te kijcken, datze door den laſt inbogen. Zommigen, die beneden op de aerde geen plaets konden vinden, klommen op boomen, en hingen aen ſprieten en maſten van ſchepen,niet zonder lijfs gevaer. Vreemdelingen en burgers drongen alſins, elck om ſtrijd, en een yegelijck was even nieuwsgierigh. Eenigen ſtonden op ſtoepen, hielden zich aen lijſten en kanteelen van huizen. Men zagh 'er die zich verreuckeloosden om te zien. Men moſt de luifens onderſtutten, om de menighten,die daer opklommen. Overal werden ſtellagien en zitplaetzen opgerecht, om volck te zetten.

On-

Ontrent ten vijf uuren na middagh verſcheen de Keizerlijcke en Koningklijcke Starre van MEDICIS, en quam binnen de Koopſtad Amſterdam, geleit van de ruiterye, die altoos voortrock. *De Koningin komt t'Amſterdam.*

Daer op loſte men over al de Stad het grof geſchut, en de vreeſſelijcke metaele ſtucken en kortouwen gaven, met een yſſelijck geluid, te kennen, dat de Koningin ter Stad introck. Door het uitbarſten van zoo veel donders en blixems te gelijck, zagh men de lucht rondom in brand ſtaen, den hemel met een wolck van roock betogen, en men voelde het aerdrijck daveren en ſchudden. De groote klocken luiden, van gemeene blyſchap, zoo luide, dat het over het geheele land klonck, en de kleene klocxkens ſpeelden zeer liefelijck onder het juichen van 't gemeene volck.

Andries Bicker, oud Burgemeeſter, Kolonel van de Stad, en vermaert door verſcheide gezantſchappen, aen de Koningen van Polen, en Zweden; Peter Reael, Ontfanger; Gerbrand Nikolaeſz Pankras, toen Raed en oud Schepen, nu Burgemeeſter; Iakob Bicker, Bewindhebber der OoſtIndiſche Compagnie, hoplieden der burgerye verwellekomden de Koningin, die de Haerlemmer poort inquam, met deze rede, uitgeſproken door den Heer Penſionaris Cornelis Boom, op deze wijze:

MEVROVW,

Mijn Heeren de Burgemeeſters dezer Stede hebben afgevaerdight den Heer Kornel en Hopmans hier tegenwoordigh, om te bewijzen de algemeene *Oratie van den Penſionaris Cornelis Boom.*

„ blyſchap over de geluckige aenkomſt van uwe Ma-
„ jeſteit, en de eere, die deze Stad voor altijd daer uit
„ trecken zal; oock om uwe Majeſteit wel ootmoe-
„ dighlijck te bidden, dat haer gelieve goed te vinden,
„ dat de gemelte Kornel en Hoplieden, met hun volck,
„ de eer mogen genieten, om haer te geleiden tot in 't
„ Prinſſenhof, alwaer de Heeren Burgemeeſters, met
„ toelating van uwe Majeſteit, de gelegentheid, en
„ 't geluck zullen hebben, om in 't breede te mogen
„ betoonen de vreughd, die zy in hun gemoed gevoe-
„ len, en aen uwe Majeſteit opdraegen hunnen allerne-
„ derighſten dienſt van wegen de geheele Stad. Waer-
„ om de gemelde Kolonel en Hoplieden, wachtende
„ met een brandende en vierige begeerte, om die ge-
„ nade en eer te mogen hebben, van haer te geleiden,
„ zeer ootmoedighlijck bidden, dat het uwe Majeſteit
„ gelieve voor aengenaem te houden het algemeen
„ bewijs, en de betuiging, die zy doen, van te blijven
„ haere Majeſteits zeer ootmoedige, en zeer gehoor-
„ zaeme dienaers.

De Koningin nam lieflijck, en met een bly gelaet aen, den dienſt en eere haer van Kolonel en Hoplieden aengeboden, en reed van daer, midden onder de triomfſtaci van ruiters, die voorreden, en ſchutters, die te voet navolghden, tuſſchen de burgery, die, van daer af al den Nieuwendijck langs, in 't harnas ſtond, tot aen het Raedhuis, en op den Dam; daer zy met de koets en wagens, waer op zy en haer gezelſchap zaten, langzaem geraeckte, om den ongelooflijcken en ſchricklijcken toeloop der menſchen, die niet alleen de wegen ſtopten, maer aen de wielen, niet zonder gevaer, ſcheenen te blijven hangen.

Daer

Daer de Middeldam begint rees een triomfboogh, heerlijck en fraey om aen te zien, daer een ſcheepken, of de Kogge, boven op ſtond, gelijck op het oud zegel van Amſterdam ſtaet, van wiens maſt een roode zijde vlagge waeide. In het hol van 't ſcheepken vertoonden zich twee Hollandſche Graeven, gewapent na de oude wet, welcke Heeren deze Stad, om de groote handveſten, en willekeuren van hun verkregen, tot een eeuwigh teecken van danckbaerheid, in haer zegel voert. Met recht voert zy een ſchip, die door haere Scheepvaert over de geheele weereld tot deze hoogheid geſteigert zijnde, den bontgenooten tot eere, den vyanden een ſchrick, den veergelegenen tot een verwondering ſtreckt. Het zijn maer t'zaemengevoeghde plancken, waer mede de koopman beide de Indien bezoeckt, en zijn waren over de heele weereld zend. Door deze genieten wy de winſt en 't genot van veergelegen landen. Door de Scheepvaert zeilen wy na de Molucken en Brezijl, en ontweldigen die den Koning van Caſtilien en Portugael. Door de Scheepvaert onderſtonden wy, om het Noorden, door de Weygats heen te ſtreven, en zoo eenen eeuwigen naem te verkrijgen. Door de Scheepvaert zijn wy onlangs op de Zuidzee, en aen de ſtranden van Mexiko gekomen, en hebben den grootmaghtighſten Koning zijn zilvervloot afhandigh gemaeckt: zoo dat deze Stad met groote reden een ſchip in 't zegel voert, die den ſchepen, en de Scheepvaert haer geluck en maght moet toeſchrijven.

Triomfpoort op den Middeldam.

De eerſte Vertooning om hoogh op de triomfpoort was de bruiloft van den allerchriſtelijckſten en onver-

Het huwelijck van Henrick de IV, *en* Maria de Medicis, *word op de triomfpoort vertoont.*

onverwinnelijckſten Koning Henrick de iv, Koning van Vranckrijck en Navarre, en van de allerchriſtelijckſte Koninginne Maria de Medicis. Daer zaghmen ſtaen dat doorluchtigh en eerwaerdigh paer, hand aen hand, gelijck men trouwt, met die Majeſteit die Koningen, met die bevallijckheid, die nieuwgetrouwden, met zulcke heerlijcke gewaden, als aerdſche Goden paſſen. Ick houde dat Iuno zoo by Iupijn ſtond, Thetis by Peleus, Aſpaſia by Cyrus, Livia by Auguſt, Maria by Honorius, Minervina by Conſtantijn, toen zy deze haere Bruidegoms trouwden. De Biſſchop, die hen te zaemen gaf, ſtond achter hen. En op dat zoo groote zaecken niet zonder Gods beleid en zegen zouden ſchijnen toe te gaen, hielden twee Engelen een koningklijcke kroon boven hunne hoofden, om daer door aen te wijzen, dat dit huwelijck van twee zoo groote perſonagien oock Gode zelf, wien die hemelſche geeſten ten dienſt ſtaen, wel geviel. De koning had een lauwerkrans om zijn hoofd, gelijck triomfeerende veldoverſten plegen, tot een cieraed en zegeteecken, te voeren, en ſtond in zijn volle ruſting, op dat het blijcken moght, dat de koning, midden onder de blyſchap, en de bruiloftfeeſt, zorgh voor het Rijck droegh, en noch midden in de bekommeringen des oorloghs ſtack, toen die vrolijcke bruiloftſtaci een cierlijck bruilofskleed vereiſchte; en dat de Koning zoo gekleed was verhaelen de Hiſtorien van dien tijd: want de heer Thuanus onder anderen verhaelt, dat de koning, met de wapenen aen 't lijf, te Lion quam, om de Koningin te trouwen. Hy hadde eenen koningklijcken rock aen, gelijck het

het zijne Majesteit in die gelegentheid voeghde, en zijn hooghtijd vereischte. Een van zijn pagien droegh den helm, getuige van zoo veele overwinningen, zoo menighmael met zijn vyands bloed besprengt, en die hem beschutte en bevrijde voor zoo veel hagelbuien van looden en koegels, die van alle kanten op hem afstuitten. De Koningin hadde het wezen van een heldin, en daer benevens een aenzienlijckheid, deftigheid, en bevallijckheid: een aenzienelijckheid, gelijck een Hartogen dochter; een deftigheid, gelijck een uit den huize van Medicis; een bevallijckheid, gelijck zoo een Bruid voeghde. Het blaeuwe zijden kleed, bezaeit met goude lelien, dat langs de aerde sleepte, gaf te kennen dat zy voortaen Koningin van Vranckrijck wezen zoude.

Ter zijde van de vertooning, en aen 's Konings rechte hand stond Herkules, niet met een leeuwenhuid, om dat die qualijck te bekomen is, maer met een beerenhuid gedost, met een knods in de vuist, waer mede hy zoo veele gedroghten, Hydren, Leeuwen, Stieren, Helhonden, Reuzen, en Berghmoordenaers hadde gemotst. Men kon dien koningklijcken bruidegom geen bequaemer speelnoot byvoegen, dan die door zijn braeve oorlooghsdaeden, dapperheid, wijsheid, standvastigheid, onverzoenelijcken haet der dwinglandye, uitroyinge van schelmen, en yver om de vryheid te handhaven, Herkules den wereldschuimer, en voorstander der onnozelen uitbeelde. Het wapen van Vranckrijck stond aen Herkules voeten, aen zijn zijde, met den blooten degen in de hand, Mars, zonder wiens toedoen, gelijck het Heidendom van ouds geloofde, geen oorloogh gevoert nocht

volvoert kon worden, en het paſte wel dat de Thraciſche by den Franſchen Mars te bruiloft quam.

Aen de zijde der Koningin ſtond, als ſpeelnoot, Pallas, de Godin der wijsheid, die de koninginnen tot eenen ſpiegel ſtreckt,en op den wegh der deughden leit, op dat zy het eerlijcke van 't oneerlijcke, het nutte van 't onnutte weten te onderſcheiden, en na haer vermogen den welſtand der Rijcken betrachten. Dus beelde de vertooning uit, dat de wijſheid van den huize van MEDICIS den Dapperſten van alle Koningen troude. Aen het ſpits van haer ſpeer hing een wimpel, waer in het wapen des geſlachts van den huize van MEDICIS geſchildert was; en op den ſchild ſtond, niet het vreeſſelijcke hoofd van Meduſa,maer het zelve wapen; 't welck haer indachtigh maeckte van wat doorluchtigen ſtam zy geſproten was. De vernuftige geeſt die dit toeſtelde, vond geraden dat vuile en leelijcke ſlangenhoofd uit de oogen te doen van die minnelijcke Koninginne, en hare bruiloftfeeſt.

Op de Vertooning des huwelijcx van
HENRICK de IV, en MARIA DE MEDICIS.

Hier trouvvt 't Hetruriſch bloed de hand die 't lemmer paſt,
En 't ſtijght door huvvelijck op 's vveerelds hooghſte toppen;
En HENRICK *aen haer zijde, al blanck geharrenaſt,*
Vervvacht uit haeren ſchoot gekroonde Koningskoppen.
Ay zie, 't is Herkules, 't is Pallas, die hier ſtaet.
Hy ſtut met dapperheid de Rijcken, zy met raed.

Overmits ick van 's Konings bruiloft heb beginnen te ſpreecken, zal ick niet verhaelen, 't geen juiſt van

't Avignonſche Zevental, gepaſt op 't huwelijck des Konings en der Koninginne.

van groot belang is, maer evenwel veel moeite koſte en aerdigh was: dat die van Avignon, toen de Koningin daer quam, om den Koning te trouwen, op hunne triomfbogen en ſchouwburgen het getal van Zeven, dat men voor een goed en geluckigh teicken houd, gezet hadden, 't welck op den Koning, en Koningin, en de ſtad in veele dingen paſte. Want in die ſtad zijn zeven paleizen, zoo veele parochikercken, zeven oude kloosters, zeven bagijnehoven, zeven Godshuizen, en zoo veel ſcholen en poorten. De Koning was toen zevenmael zeven jaeren oud; hy was de negenmael zevende koning na Pharamond: te Arques by Diepen won hy den driemael zevenſten September zeer geluckigh den ſlagh: t'Yvri vocht hy met een leger verdeelt in zeven hoopen: den tweemael zevenſten dagh van Maert won hy dien ſlagh: in Hoimaend, de zevenſte maend van 't jaer, na de gemeene rekening, en op de tweemael zevenſte uure, dat is ten twee uren na den middagh, vocht de Koning te Fonteine Françoiſe, en in die zelve maend begaf hy zich, met een heerlijcke ſtaci, in de kerck van ſint Denijs, tot den Roomſchen godſdienſt. Amiens in den jaere CIↃ IↃ XCVII van den Spanjaerd ingenomen, werd in de zevenſte maend van 't jaer, na den loop der zonne te rekenen, weder gewonnen: den XXVII van Sprockelmaend werd hy te Chartres met een groote ſtacie Koning gezalft: en den driemael zevenſten dagh in Bloeimaend werd de vrede met Spanjen geſloten: de Koningin was XXVII jaeren oud, en was nicht van Ferdinand de zevenſte Keizer uit den ſtamme van Ooſtenrijck: zy quam met XVII galeien over: de

galey was XXVII treden lang, en had XXVII riemen aen elcke zijde. Laet ons oock by zoo veel zevengetallen een zeven zetten; de Koningin quam op de zevenſte maend van 't jaer, na den loop der zonne te rekenen, t' Amſterdam.

Maer veel deftiger ſprack, in 't Parlement van Aix, de Preſident Willem du Vair van deze bruiloft tegens de Koningin, te Marſſilien. Ick zal hier zijn rede zetten, als een voorſpelſter van de toekomende vruchtbaerheid der Koningin.

MEVROVW,

Oratie van du Vair, toen de Koningin te Marſſilien quam, om den Koning te trouwen.

Zoo haeſt wy vernamen d'aenkomſte uwer Majeſteit in dit landſchap, ende met haer 't geluck voor dit koningkrijck, verlieten wy den ſtoel der koningklijcke rechtbanck, om d'eer te mogen genieten van ons te werpen voor uwe voeten, en
» een van de doorluchtighſte manſchappen en hulde
» te doen, aen die kroon, die ghy tegenwoordigh
» draeght; en met eenen te verklaeren, dat wy ons ver-
» plicht houden, om alle die geluckwenſchingen te
» doen, die wy oit deden voor het Gemeene Beſte, en
» de behoudenis van dezen ſtaet; want wy tegenwoor-
» digh voor zeker houden, dat wy verhoort zullen
» worden; en achten, dat zoo groote wonderen, als
» God begonnen heeft te bewijzen, tot herbouwing
» van dit koningkrijck, nu volkomentlijck voltrocken
» zijn, en dat ons goed geluck, het welck voorheenen
» ſcheen te wanckelen, nu ſtaet op eenen vaſten en
» onbeweeghelijcken grond. God heeft ons gegeven
» een Koning in deughden uitmuntende, van wonder-

lijcke

lijcke goedertierenheid , van dapperheid zonder „
weerga; die door zijnen arbeid en moeite ons tot ru- „
ſte braght , door zijn gevaer in zekerheid , en door „
zijnen zegen in achtbaerheid ; zoo dat wy ons by- „
kans geluckigh zouden geacht hebben , indien de „
loop van onze vreughd niet geſtuit waer door een „
droeve gedachte , deze gedachte , zegh ick , die ons „
voor oogen ſtelde , dat de natuur het leven bepaelt „
heeft van allen menſchen , van grooten en kleenen , „
van koningen en onderzaten : dat de eenzaemheid „
en kinderloosheid onzen Prins het leven min aenge- „
naem maeckten,en in hem verminderden de begeer- „
te en zorge van dat te bewaren , en dier te achten. „
Hier tegens zochten wy dagelijcx raed met groot „
verlangen , ende wiſten dien niet te bekomen , voor „
dat de glans van uw koningklijck aengezicht door „
de wolcken van ons verdriet heenen brack,en in on- „
ze oogen dede ſchijnen een levendige hoop, om van „
nu voortaen ons geluck tot verwonderens toe be- „
ſtendigh te zien : want ziende in uw aenſchijn blinc- „
ken zoo veel bevallijckheden , waer mede natuur u „
vercierde , en aenmerckende deze aengebore goed- „
aerdigheid, waer mede zy uwe koningklijcke deftig- „
heid temperde ; en hoorende den beroemden lof van „
uwe faem , die overal verkondight de levendigheid „
van uwen geeſt , de vaſtigheid van uw oordeel , de „
fraeyigheid van uwe redenen ; en boven al , 't geen „
daer de weereld meeſt van waeght , den onvergelijc- „
kelijcken roem van uwe heilige en Godsdienſtige „
zeden, zoo houden wy voor vaſt,dat ghy in der daed „
zijt die gene , die van den hemel gekozen zijt , om „
het leven van onzen Prins , door een aengenaem ge- „

„ zelſchap, te verzoeten; zijn dagen tot zijn genoe-
„ gen te verlengen; en 't geluck van zijn Rijck te doen
„ duuren, door een lange ry van kinderen en nakome-
„ lingen. Wy oordeelen, dat ghy alleen op der aerde
„ waerdigh zijt, om in uwen kuiſchen ſchoot te ont-
„ fangen en doen ruſten het worſtelende leven van
„ den alleredelſten en triomfantſten Koning, die he-
„ denſdaeghs leeft; en dat hy alleen in deze weereld
„ verdiende om in zijn zeeghbaere armen t'ontfangen
„ de deughdelijckſte en aengenaemſte Princes, die de
„ aerde t'onzen tijden gedraegen heeft: en ſpellen
„ daer uit, dat wy wel haeſt rondom u zien zullen een
„ goed getal van ſchoone kinderen, die in hun voor-
„ hoofd draegen zullen de manhaftige dapperheid
„ huns vaders, de deughd haerer moeder; de grootheid
„ en edelheid van 't huis van Vranckrijck, daer ghy
„ aen gehuwt zijt; 't geluck en de maght van dat van
„ Ooſtenrijck, waer uit ghy herkomt; en de voorzich-
„ tigheid en wijſheid van dat van Florenſſen, uw ſtam-
„ huis. Tot het geloof van deze voorzegging noodi-
„ gen ons de geluckige uitkomſten van oorloge, on-
„ zen Prince toegevallen, met dat ghy u op wegh her-
„ waert aen begaeft; de vrede dien hy t'uwer aen-
„ komſte zijnen onderzaten en gebuuren gegeven en
„ verworven heeft; oock de hemel en zee zelfs: na-
„ dien wy klaerlijck zien, dat; juiſt toen ghy hier land-
„ de, de woeſte zee geſtilt is, en het weder aen den
„ hemel opklaerde, als ofze met lachende oogen nef-
„ fens ons wouden vieren de heerlijckheid van uw ge-
„ luckige aenkomſt. Ter goeder uure dan, o groote
„ Koningin, zijt wellekom hier te lande: zijt lang ge-
„ luckigh in en voor Vranckrijck: dat ghy ten einde

van

van die eeuwe,waer in wy nu treden, mooght wezen „
een zeer waerde gemaelin van eenen grooten Ko- „
ning, en de toekomende eeuwen u roemen mogen „
te zijn een gloririjcke Moeder van groote Konin- „
gen : en tot een voltoying van uwe glori, gedenck „
en herdenck dat, gelijck ghy, door het huwen aen „
eenen grooten Koning,een groote Koningin gewor- „
den zijt,oock met een geworden zijt een lieve moe- „
der van 't volck, waer van hy de rechte vader is; be- „
gin derhalven oock deel te nemen aen zijne ko- „
ningklijcke zorghvuldigheid, en vaderlijcke liefde: „
en nademael het geluck der onderzaeten de ware „
glori der Vorſten is,zoo koeſter en vermeerder,door „
uwe hulp en gunſt, de liefde en genegentheid, die „
dees groote Koning, uw Bruidegom, natuurlijck „
draeght ten beſte, en tot trooſt van den zijnen; op „
dat zy mogen gevoelen, dat ghy,als een nieuwe ſtar- „
re, goedertierentlijck over hen ſchijnt, en inſtort ee- „
nen geduurigen toevloed van allerhande voorſpoed. „
Zoo ghy dit doet, zult ghy vernemen, dat alle ſtae- „
ten van dit groote en bloeiende koningkrijck uwen „
naem eenſtemmigh zullen zegenen, en met een- „
draghtige begeerte u van hun ootmoedige gene- „
gentheid t'uwen dienſt verzekeren. Wat ons aen- „
gaet, Mevrouw, wy,die het voor ons grootſte geluck „
en eere in deze weereld houden, onzen Prins wel en „
na behooren te dienen, ziende, dat ghy met hem op „
zijnen troon verheven zijt, zullen u altijd toeeige- „
nen, gelijck wy tegenwoordigh doen, onze harten, „
onze genegentheden, en ons leven, om,zoo lang wy „
in deze weereld zijn te blijven uwe allerootmoe- „
dighſte, allergetrouwſte, en alleronderdanighſte „
amptluiden, dienaers, en onderzaeten. Ick

Ick heb tot noch de bruiloft in vertooning vertoont. Nu zal ick, om den lezer te brengen van de uitbeelding der treffelijckſte dingen en verzieringen tot de zaeck zelf, en gelijck zy in der daed geſchied is, met de woorden van den grooten Thuanus, vertellen op wat wijze en geſtalte de bruiloft elders aengevangen, elders voltrocken werd: Onder zoo veele bekommeringen van den aenſtaenden oorloogh, zeit hy, heeft men niet nagelaten ernſtigh

Beſchrijving der Bruiloft uit Thuaen.

„ te handelen van 's Konings huwelijck met MARIA
„ DE MEDICIS, dochter van wijlen Franciſco, groot
„ Hartogh van Toſcaenen. Na dat het huwelijck met
„ Margriet, Henrick den tweedens dochter, en Karel
„ de negenſtens zuſter, voor XXVIII jaeren aenge-
„ gaen, door kracht van 't vonnis by den Kardinael
„ van Iojeuſe uitgeſproken, te niet gedaen was, trock
„ terſtond Nikolaes Brullart Silleri, 's Konings gezant
„ by den Paus, na Florenſſen, met vollen laſt, om de
„ voorwaerden, ter wederzijden opgerecht, van 's Ko-
„ nings wegen t'onderteeckenen. Daer na, toen de
„ Koning na Savojen zou trecken, zond hy, om d'on-
„ dertrouw te doen aen Ferdinand, groot Hartogh van
„ Florenſſen, MARIAES oom, een volmaght door
„ Rogier Bellegarde, den opperſtalmeeſter van Vranck-
„ rijck, die met veertigh edelen, daer toe geordent,
„ van Marſſilien ſcheide, te Livorne den XX van
„ Herfſtmaend aen quam, en drie dagen daer na te
„ Florenſſen, daer hy van Ioan en Antoni, natuurlijcke
„ zoonen van den huize van Medicis, treffelijck ont-
„ fangen werd. Zelf Ferdinand, groot hartogh van He-
„ trurien, quam, vergezelſchapt met al zijn hofgezin,
„ uit het paleis der edele Heeren Pity genaemt, hem

te ge-

te gemoet, en als hy, na veel groetens en begroetens ”
ter wederzijde, verſtond den laſt, die Bellegarde van ”
den Koning hadde, zijnze beide na het paleis ge- ”
gaen, en is Bellegarde by MARIA geleit, die haer ”
den brief met 's Konings hand geſchreven overlever- ”
de, en den naerder laſt, hem vertrouwt, te kennen ”
gaf. Den tweeden van Wijnmaend quam Vincent, ”
hartogh van Mantua, met Helionore, MARIAES ”
zuſter, zijn gemaelin, te Florenſſen, en daeghs daer ”
aen mede de Kardinael Aldobrandijn, Orateur van ”
Venetien, (geordent tot gezant van den vrede, aen ”
den Koning,) zijn reis over Florenſſen nemen, om, ”
uit den naem van den Paus, de bruiloftſtaci te helpen ”
vereeren. Den vierden van Wijnmaend reed hy met ”
groote ſtaci ter ſtad in, daer hy aen de poort van den ”
groot hartogh, vergezelſchapt niet alleen met de ho- ”
velingen, maer oock met alle de geeſtelijckheid, ver- ”
wellekomt werd, en aen de hooger hand gaende, van ”
hem in de groote kerck geleit werd; daerze beide ”
afzaten, en hun gebeden in de kerck geſtort heb- ”
bende te zaemen na het paleis gingen. Na de mael- ”
tijd, die zeer koſtelijck aengerecht was, ging Aldo- ”
brandijn MARIA begroeten. daeghs daer aen wer- ”
den de ceremonien van de bruiloft voltrocken, daer ”
de gezant zelf de Mis dede, MARIA aen de rech- ”
te hand, en de groot hartogh van Florenſſen, oom ”
der Koninginne, aen de ſlincke hand ſtonden. ”

Dus ging de ondertrouw toe. Maer toen de Koningin uit Italien in Vranckrijck te Lion gekomen was, voltrock de Koning zelf in perſoon het huwelijck. Hier verſtond de Koningin, na acht dagen vertoevens, dat de Koning, die na het kaſteel van

ſinte Katharine vertrocken was, op den negenſten van Wintermaend derwaert zoude komen, en noch den zelven dagh maecken daer te wezen. Toen zy het avondmael wat vroeger gehouden hadde, en in de naeſte kamer vertrocken was, quam de Koning, op zijn krijghsmans gekleed, by haer. Toen werd het huwelijck, te Florenſſen geſloten, voltrocken, en de bruiloft op een nieuw gehouden, in 't bywezen van veele vorſten, overſten, en doorluchtige vrouwen, mitsgaders uitheemſche gezanten, onder welcke oock was Karel Ligni, graef van Arenbergh, uit den naem der Aertshartogen, Albreght en Iſabel.

Maer om weder tot den triomfboogh te keeren; de Koningin hebbende haeren koetswagen na het tooneel gewent, en alles zeer naeuw doorkeecken, reed niet wegh, eer de gordijnen toegeſchoven, den toezienderen het gezicht van dat groote Koningklijcke paer benamen. Van daer voerze door die ſtraeten en wegen, die de vermaertſte en bequaemſte zijn om met wagens door te rijden, en reed door de volckrijcke en neeringachtige Warmoesſtraet, daer de huizen zeer dier, en de wooningen eng en kleen vallen. Daer woonen door malkanderen goudſmeden, juweliers, koperſlagers, maeldeniers, Neurenburgiers, balansmaeckers, zwaerdveegers, tinnegieters, linnewinkels, goude zijde en wolle lakenkoopers, zijde en paſſementkramers, wijnkoopers, pluimeciers, hoedekramers, lintverkoopers, kruideniers, droogiſten, aptekers, en ander ſlagh van ambachten en winckeliers zonder end.

Hier langs reed zy met ruiters en ſchutters den Lieſdel door, en ſloegh zuidwaerd op, en trock den Fluwee-

LÆTA DEVM PARTV.
C. M. Inv.

Fluweelen burghwal langs, tot voor de oude Doeleſtraet, en op de ſluis genoemt na het dier, dat de Keizer Auguſtus voor leckerny, en de Ioden, volgens hun wet, voor eenen gruwel hielden. Hier ſtond een ander triomfpoort, met eenen hoogen, ſchoonen en welgeſchilderden gevel, waer voor met groote letters dit halve vaers van Maro geſchreven ſtond

D'andere triomfpoort vertoonde de Koningin onder gedaente van Berecynthia, der Goden Moeder.

LÆTA DEÛM PARTV.

Blijde Moeder van de Goden.

Het welck zagh op 's Konings Moeder, voortteelſter van zoo veel doorluchtige en koningklijcke perſonagien. De Koningin hier ſtil houdende, en de gordijnen geopent zijnde, ziet zoo vertoont zich aldaer Mevrouw van MEDICIS zelf, die in de gedaente van Berecynthia, der Heidenſche Goden moeder, op eenen heerlijcken triomfwagen gezeten, voor haeren wagen geen duiven als Venus, noch paeuwen als Iuno, noch tygers als Bacchus, geſpannen hadde, maer leeuwen, gelijck d'oude poëten haer toeeigenden. Zoo lang de vryheid duurde, gebruickten de Roomſche veldoverſten paerden in hun triomf; maer met dat de vryheid van 't Roomſche rijck eenen krack hadde gekregen, ſloegh Marck Antoni, een van de drie, die 't opperſte gezagh aen zich getrocken hadden, de eerſte leeuwen, na het voorbeeld der Goden, voor zijnen triomfwaegen. Berecynthia, met toornen gekroont, en met hemelſche Goden beſtuwt, voer eertijds door de ſteden van Phrygien. Eveneens zagh men hier de Franſche Berecynthia, omringt en bezet van alle kanten, met den ſtam van aerdſche Goden. Voor op den wagen

zat LVIDEWYCK DE RECHTVAERDIGE, Koning van Vranckrijck, de GODVRVCHTIGE, GELVCKIGE, VERMEERDER DES RYCKS: aen wiens zijde zat zijn hoogheid IOAN BAPTIST GASTON, hertogh van Orleans. Achter op zaten haere drie dochters, HENRIETTE MARIA, getrouwt met den grootmaghtighſten Koning van Groot Britanjen, KAREL, beſchermer des geloofs: ISABEL, gehuwt aen den allermaghtighſten Koning van Spanjen, PHILIPS de IV: en CHRISTINE, ten man hebbende VICTOR AMADYS, groot Hartogh van Savojen. Zy werden onderſcheiden door de wapenen en ſchilden van hun eige rijcken en hartoghdommen. De veldheer Germanicus Ceſar, omcingelt met gelijck een getal van kinderen, triomfeerde even zoo heerlijck, over Weſtfaelingen, Heſſen, en Nederſaxen: Tacitus in zijn tweede jaerboeck zeit; dat zijn heerlijck aenſchijn, en het aenſchouwen van vijf kinderen, by hem op den wagen zittende, te meer alle oogen der gemeente tot zich trocken. Neffens den wagen gingen vier Maeghden, uitbeeldende Europe, Aſien, Africa, en America, en men kon elck gedeelte der weereld aen de vruchten kennen. Het welck ick houde met voordacht alles zoo toegeſtelt te wezen, om te doen blijcken, dat de Koning en Koninginnen, die op haer moeders wagen zaten, over alle deze gedeelten der weereld, of door eigendom, of recht van huwelijck, heerſchappye voeren. Men ſpeelde met Latijnſche vaerzen op Berecynthia, der Goden Moeder; en op de Koningin, der Koningen en Hartogen Moeder: het welck aldus vertaelt is:

ALs eertijds Berecynth, zoo vvijd beſaemt door 't baeren
Van zoo veel Goden, reed door Phrygiaenſche ſteên;
Koom zoo, ter goeder uur, gezegent ingevaeren
De poort van Amſterdam, tot blyſchap van 't gemeen,
O groote Koningin, ſla overal uvv oogen.
Mijn kercken, mijn gebouvv, en torens trots van ſtand,
Mijn havens dicht bezet, getuigen mijn vermogen.
Ick zvverſ den aerdboôm om, te vvater en te land.
De beide vveerelden my haer ſchenckagien ſtieren,
En d'oude, en nieuvve vvord hier op haer prijs geſtelt.
Vvv Grootvaêr ſchonck my eer, om mijnen ſchild te cieren,
Zijn Keizerlijcke Kroon. nu vvenſch ick 't hooghgemeld
Geſchenck met danckbaerheid zijn Nichte te vergelden;
Te toonen, dat zijn deughd noch in mijn harte ſtaet.
Zoo ſtond ick in de gunſt van dezen Held der helden,
Vvv Man; zoo koomt uvv Zoon my jaerlijx noch te baet.
Nadien ghy nu (dat's meer) zelfs Goden hebt gedraegen,
Vergeefme, indien ick poogh hun Moeder te behaegen.

Tegens over dezen triomfwagen zaghmen, op het zelve tooneel, een ſchip de Koninginne als te gemoet vaeren. Voor op het ſchip ſtond een ſchoone en aenzienelijcke Maegnd, heerlijck uitgeſtreecken, uitbeeldende de Stad Amſterdam, en quam de Koninginne met geneighden hoofde, tot een teicken van eerbiedigheid, uit den naem van 't Gemeen Beſte ootmoedigh begroeten. Men zagh 'er twee Hollandſche Graven by, gelijck boven vermelt is. een van deze voerde een ſpeer, van welcke een vaen, verciert met het Amſterdamſche wapen, afwaeyde.

De Koningin komt in 't Prinſenhof t'huis leggen.

De Koningin deze vertooning tot haer genoegen bezichtight hebbende, reed na het Prinſſen hof, niet

veer van daer, om na haer inhaeling te ruſten. In dit hof plegen de Graven en Landvooghden van Holland t' huis te leggen, zoo menighmael zy in deze Stad eenen keer deeden : doch overmits dit zelden geſchied, en niet dan met opzet, zoo vergaderen in een gedeelte van dit paleys de Heeren ter Amiraliteit, geſtelt tot opzicht en beveiliging van de zee, om die van zeerovers, en voornaemelijck van Duinkerckers te ſchuimen. In het midden is een ruime vierkante plaets. Aen de ſlincke hand ſtaet een galery om te wandelen, van den Raed in den jaere cIↃ IↃ XCIV gebouwt, toen, na het veroveren van Groeningen, Prins Maurits van Naſſau, hooghloflijcker gedachtenis, te dezer Stede met triomfe inreed. Hier zijn wijde en ruime zaelen, kamers, en vertrecken, om groote perſonagien na hun waerde t'onthaelen. En hoewel haere Koningklijcke Majeſteit een beter en koningklijcker paleis toequam, zoo hebben nochtans d' Amſterdammers, ter gedachteniſſe hunner vorſten van ouds her, haer geen heerlijcker hof konnen inruimen. Hier onthiel zich de Koningin, geduurende haer verblijf, en haere Hoogheid, de Princes van Oranje dicht hier by, ten huize van eenen voornaemen koopman Elias Trip genoemt, dat ruim en wel geſtoffeert was. De doorluchtige Graef van Kulenburgh, de Heer van Brederode, en de Houtveſter van Holland werden elders, door laſt van Burgemeeſteren, geforiert, en gingen op de Kolveniers Doelen, zeer cierlijck van nieuws gebouwt, middagh en avond ter maeltijd. De Koningin, komende op de groote zael, rondom met zeer ſchoone tapijten behangen, ging op eenen ſtoel,

troons-

troonswijze verheven, nederzitten. De Majoor Diedrick Hasselaer, Bewinthebber van de OostIndische Compagnie, in 't Princenhof woonende, liet zich gewilligh gebruicken, om te bestellen alles wat tot gemack, en bescherming der Koninginne diende, het welck hy met zulck een getrouwigheid en vlijt uitvoerde, als hy altijd Stads zaecken behartighde.

Toen traden de Heeren Burgemeesters van 't Raedhuis, daerze zich begeven en onthouden, wanneer in Stadt yet zonderlings te doen valt, en gingen na de Koningin, met beide hunne Pensionarisen, den Heeren Willem Boreel, en Cornelis Boom, om haer uit den naem van Raed en gemeente te verwellekomen, en toegelaeten om haer te begroeten, zoo sprack gemelte Pensionaris Willem Boreel, Heer van Duinbeke, haer Majesteit aldus aen in 't Fransch:

De Burgemeesters verwellekomen de Koningin, daer Pensionaris Boreel het woord dede.

ALLERDOORLVCHTIGHSTE PRINCES,

Oratie van Boreel.

Mijn Heeren de Burgemeesters en Regeerders dezer Stede komen uwe Majesteit door my opdraegen
hunne allerootmoedighste plichten en genegenthe- »
den; en vinden zich verbonden, om te betuigen 't on- »
uitspreeckelijck genoegen, dat zy hebben over de »
geluckige aenkomste van uwen Koningklijcken per- »
soon in deze goede Stad, daer van zy aen uwe Ma- »
jesteit alle de gelegentheden opofferen, ernstigh »
verzoeckende, dat het haer gelieve zich te verwaer- »
digen hier een goede tijd te vertoeven, waer door »
dan zy zich te meer zullen houden vereert en ver- »
plicht. Vwe Majesteit zal daer konnen zien, indien »
het

„ het haer belieft, hoe deze Stad, geduurende deze
„ lange en verdrietige oorlogen, niet alleen in haeren
„ ouden ſtand gebleven, maer oock zeer vergroot en
„ verciert is, onder de goede regeering van mijnen
„ Heeren den Staeten, en de byſtand der Koningen,
„ die met ons in verbond ſtaen; byzonderlijck mede
„ onder de goede gunſt van uwe Majeſteit. En gelijck
„ dees geheele Staet in 't algemeen zich derhalven
„ grootelijcx in u gehouden vind, zoo zal oock
„ deze Stad voor haer gedeelte zoecken zich eenigh-
„ zins daer van t' ontlaſten, naer haer vermogen, en te-
„ genwoordige gelegentheid, en niet naer verdienſt
„ van uwe Koningklijcke Majeſteit. De goede Ko-
„ ningen en Princen moeten poogen den genen te ge-
„ lijcken, wiens plaets zy op aerde bekleeden, die toe-
„ laet, dat zyne overgroote en geſtadige weldaeden
„ verſchuldight werden door eenen oprechten wil, en
„ bereidwillige erkentenis, dien wy verklaeren zoo
„ volkomen en beſtendigh in deze mijnen Heeren te
„ zijn, gelijck zy wenſchen en bidden, dat uwe Maje-
„ ſteit hen en hun Stad ten eeuwigen dage gelieve te
„ nemen en te houden in haere Koningklijcke gena-
„ den en gunſten, aen de welcke zy wederom op-
„ offeren hun allernederighſte en allergenegenſte
„ dienſten.

De Koningin antwoord.

Op deze rede des Heeren Penſionaris antwoorde de Koningin minnelijck; dat zy de Regeerders dezer Stede voor de getuigenis van hunne dienſtwilligheid en goede genegentheid tegens haer, ten hooghſten bedanckte: datze voor veele jaeren hartelijck gewenſcht hadde, om deze vermaerde Koopſtad

ſtad met haere oogen te bezichtigen, en nu tijd en gelegentheid bekomen hadde, om de zelve te bezien, en te letten op alles wat 'er vreemds en beziens waerdigh was: en zy gaf volmondigh, met anderwerf de Heeren en Regeerders van deze plaets te bedancken, te kennen, dat de goedwilligheid en beleeftheid, dieze betoonden, haere Majeſteit zeer aengenaem was.

De Burgemeeſters bejegenen de Princes Amelia.

De Burgemeeſters van hier ſcheidende, gingen haere Hoogheid Amelia, gemaelin des Princen van Oranjen, trouwe reisgenoot der Koninginne, verwellekomen en begroeten, en van daer na het Stadhuis, om alles te bezorgen, 't geen ten dienſt der Koningin en Stads eere zoude ſtrecken. Men is gewoon na het bezetten van de wacht in legers en ſteden de leuze of het woord aen de wachtmeeſters te geven. In het leger doet dit de veldoverſte, in de ſteden de Burgemeeſters: maer deze eere en voortoght van 't opperſte Recht droegen zy de Koninginne op, die alle avonden, zoo lang zy hier was, het woord gaf, en de eerſte avond het woord MARIA. Die wijze Koningin, wilde haeren naem leenen tot bewaering en verzekering van de burgery, wiens goede genegentheid t'haerwaert, zy met zulck eenen grooten toeloop en bewijs van zoo veel verwelkomingen, vreughd, en toejuichingen ondervonden hadde: en zy achte het een geringe zaeck te wezen, onder de geheimenis van dat woord, die Stadt te beſchermen, om wiens wil zy bereit was alles te doen, wat zy konde. Zy wenſchte dien dagh te mogen zien, dat niet de bloote naem van MARIA alleen, maer MARIA zelf t'eeniger tijd moght bevorde-

vorderen de eere, voorſpoed, en het nut van Raed, burger, en koopman. Haere Majeſteit hadde nu ruſt in 't hof, maer onze ruitery en ſchuttery noch niet, die elck in die zelve orden, gelijckze de Koningin ontfangen, door Stad geleid, en haer karros vergezelſchapt hadden, voorby het Prinſſenhof reden en trocken, en niet aflieten van haer heerlijck t'onthaelen voor laet in den avond. De burgers, elck om 't yverighſt zijn genegentheid toonende, wierpen hier en daer vierpijlen in de lucht, en maeckten het zoo licht of het dagh was, en hoewel die ſtraelen zoo hoogh vlogen als kercken en torens, nochtans kondenze den top van de glori en heerlijckheid haerer Majeſteit niet bereicken. Alleen ſloegh 'er dit ongeluck toe, dat het op den avond, tot onluſt der gemeente, begon te regenen. Men vondt 'er, gelijck de menſchen garen toekomende dingen voorſpellen, die den regen voor een ongeluckigh teecken namen. Hier tegen warender die daer uit goede hope ſchepten, en zeiden, dat het geen voorſpoock van ſmarte, maer van vreughd en blyſchap was: dat Phebus dien dagh geſchenen, de weſtewindekens al zachtjes uit den weſten geblaezen, en Neptuin op zee met ſtilte de Zeevooghdeſſe van Vranckrijck toegelachen hadde, en Y en Amſtelſtroom zachtjes tegens den oever quamen aenruiſſchen, Vulkaen vier en vlam uit metaele keelen ſpoogh, en de Aerde van 't grof geſchut daverde: dat derhalven Iuno, die, by de poëten, de lucht beduid, mede haer deel aen de gemeene blyſchap moeſt hebben, en op geen andre wijze haere vreughd kon betoonen, dan met de wolcken, waer over zy regeert, op malkanderen

ren te parssen, in druppelen te veranderen, en met eenen vruchtbaeren regen in den schoot der aerde neder te storten. Anderen zeiden, datmen Berecynthia op het tooneel eenen wagen toestelde; dat zy de Aerde was, die, na groote hitte, door geen ding meer als door regen verquickt word. Vieze luiden zeiden, dat genoeght met ongenoeght gemeenelijck vergezelschapt gaet; droefheid met blyschap vermengt, en voorspoed met tegenspoet getempert word: als of luiden, die bereit zijn lijf en leven voor 't Vaderland te wagen, daer van eenigh werck maeckten, dat hun kostelijcke kleederen nat werden.

De Koningin gaet het OostIndischhuis bezichtigen.

De volgende dagh werd doorgebroght met de Stad te bezichtigen, en Burgemeesters leiden de Koningin, na middagh, op het OostIndischhuis, daer de Heeren Bewindhebbers zeer beleefdelijck haere Majesteit genoodight hadden. Het is een geweldigh groot gebouw, vol packhuizen en zolders, om Indiaensche waeren, drogery, peper, noten muscaten, nagels, cassia, macis en diergelijcke koopmanschappen bequaemelijck te leggen, verluchten, en droogen. De poorten, plaetzen, zaelen, en vertrecken zijn altzamen heerlijck en treffelijck. In de zael, daer de Bewindhebbers vergaderen, en van hunnen handel raedslaegen, hangen Chineesche en Iaponsche schilderyen. Daer hangt oock de groote Stad Batavien, met haer schrickelijck en onwinnelijck kasteel. Daer hangt het koningklijck hof van Iapon, wiens gelijck in de weereld niet is van kostelijckheid, grootte, en sterckte. Daer hangen rondom de eilanden van de Molucken, sloten, bosschagien dicht van speceryboomen, steden, havens, die wy in een

andere weereld bezitten. Daer hangen uitgeſchildert die plaetzen, dicht by China gelegen, waer aen men ſpeurt, wat een gunſt de Nederlanders by veergelege volcken dagelijcx meer en meer vinden. Vitheemſche wapenen, heele en halve lancien, bijlen, ſchildpadſchilden zietmen daer aen den wand. Hier leggen ſtapels en baelen met gewrochte en ongewrochte zijde. Hier zietmen allerhande ſpeceryen, elck in zijn eige kaſſen en vacken. Elders ſappen, gommen, en ſtoffen, waer mede men verft, een yeder op zijn behoorlijcke plaets. Balcken en zolders wijd en breed uitgeſpannen, en in verſcheide vacken gedeelt, zijn van den laſt ingebogen. Al wat de Moſcoviter, de Pool, de Deen, de Hooghduitſch, de Franſchman, d'Italiaen, de Turck, Grieck en Neerlander verbezight, dat is in dit huis veil. Het is 'er met waren en koopmanſchappen altijd eb en vloed. Porcelein, 't welck Scaliger en Kardaen meenen der aelouden Myrrhina geweeſt te hebben, een zeker ſlagh van zeer koſtelijck en aengenaem aerdewerck, word hier alle jaer in groote menighte met ſchepen gebroght. Yemant moght met recht zeggen van deze vaert, 't geen eertijds Plinius zeide, van des grooten Pompejus zege over Mithridates, dat deze meeſt oirzaeck was, dat de Romeinen, in plaets van hunnen gewoonen dagelijckzen overzeeſchen huiſraed, vaten van parlemoer en koſtelijck geſteente begonnen te gebruicken. Deze Compagnie, van kleen opgekomen, is heden door Gods genade zoo hoogh geklommen en geſteigert, dat elcx ingeleide hoofdzom menighmael verdubbelt is. De zelve Compagnie licht krijghsvolck op haer eige koſten, brengt legers

gers

gers te velde, ſlaetze neder, breeckt op, oorlooght in de andere weereld, verovert ſteden, overweldight eilanden, reed vloten toe, ontweldight den Koning van Kaſtilien landen, reeden, en havens, verlicht niet weinigh het vaderland van den laſt des oorlooghs, met het Spaenſch geweld elders te kneuzen, en doet en brengt te wege dingen, die niet veel verſcheelen van de maght der allergrootſte Vorſten en Koningen.

Op het OoſtIndiſchhuis.

FOrtuin trock over zee, en ging nae 't Ooſten bruizen,
En hiel in Indien ten lange leſte ſtand;
Daer vvas zy vvellekoom in der Molucken huizen,
By Memnons Koningen, verbonden hand aen hand.
De Dageraed ontſloot zijn kamers voor ons kielen.
Daer vverden Hollanders van Mooren vvel onthaelt.
't VVas niet genoegh, dat zy in Neerland 't veld behielen;
Zy zeilden 't aerdrijck om, zoo vvijd de zonne ſtraelt:
Vermaeckt, om dat de zon getuighde van hun daeden,
Zoo verre en zoo uitheemſch. Ons Holland ſtreckt een ſchuur
Voor 't Indiaenſch gevvas. Het Noorden heeft geladen
Al 't geen het Ooſten teelt. al vvat het hemelſch vuur
Des zomers koockt en braed, bevvaert, in dit gevveſte,
De kille VVintervorſt, die vier uit peper kaeuvvt.
Arabien geeft ons zijn vvieroockvat ten beſte.
De handel met den Pers tot noch toe niet verſlaeuvvt.
Hy mangelt zijne zijde, en zijn kottoene vvaren.
Het groote Java deelt ons zijne ſchatten meê,
En China 't porcelein. vvy Amſterdammers vaeren
Al vvaer de Ganges looſt zijn vvateren in zee:

Al vvaer de vvinſt ons voert, na alle zeen en kuſten.
Gevvinzucht liet tot noch geen havens onbezocht.
VVy deelen met den Taegh de zee en 't land, en ruſten
Ten oorloogh tegens een, die alles overmoght.
VVie tvvijffelt, ſla maer 't oogh op ſchanſſen, ſteên, en vvijcken:
Ick vvijs hem andre ſteên, een ander Vaderland,
Daer andre ſtarren zijn. Zoo vvilſelt men met Rijcken:
Zoo koopt de vveereld zich, en ſtreckt 't verkochte pand:
Aldus vvord d'oegſt, gemaeit op vvijd verſpreide gronden,
Heel Indien in een Ooſt Indiſchhuis gevonden.

De Koningin word aengerecht met Ooſt-Indiſche waren en koopmanſchappen.

Toen de Koningin in dit huis trad, over de plaets met koſtelijck laken beſpreit, was 'er van de Bewindhebbers, op de groote zael, een aenzienelijck bancket aengerecht, niet alleen tot een leckerny voor de tong, maer oock welrieckende en aengenaem in 't oogh. Koningen en Princen zouden haere Majeſteit koſtelijcker konnen aengediſcht hebben, maer de Compagnie niet bequaemer dan op deze wijze: want zy zette haere Majeſteit gerechten voor, of waeren in ſchijn van gerechten, die alleen den Indiaenen eigen zijn, en in hun land vallen.

De oude hielen voor een leckerny den pauw van Samos, het Ioniſch hazelhoen, de kraenen van Melica, de geitkens van Ambracia, den tonijn van Chalcedonien, den ſteur van Rhodus, de ſcharren van Cilicien, Lucrijnſche oeſters, hommen van lampreien, den barm van Marſilien, papegaeistongen. Hier waren zulcke leckernyen niet; maer de vruchten en 't gewas van Perſiaenen, Arabiers, Molucken, Iaponeſen, en Chineeſen, aengerecht in groote en ruime porceleine lampetſchotels, die, op een lange tafel in orden geſtelt, om haer vreemdigheid, de Koningin

ver-

vermaeckten. Daer was opgedischt ronde en lange peper, schoon om aen te zien, foeli, en driederhande slagh van noten muscaten, eenige in haere bolster, eenige bekleed met foeli, en eenige geconfijt; die alle te kennen gaven hoe vruchtbaer d' eilanden van de Molucken zijn. Het pijpkanneel, en de Cassia, kruiswijs op een gehoopt, getuighden, datze van 't Oosten herquamen. Daer waren schotels vol nagelen, vol massen ruwe en ongewrochte Persiaensche en Chineesche zijde. De Borax bekoorde de oogen door haer wittigheid, en de Benzoin den neus door zijnen reuck en geur. Muskeliaet, Styrax, sandelhout, indigo, en meer andere verwen lagen in byzondere schotels. Oock was 'er, onder dit ooghbancket, Draeckenbloed, en koecxkens uit sap van foeli, en Gutta Gamba, zoo geel als goud, uitmuntende onder de andere gerechten. Het wieroock, en de Myrrhe van Saba, eertijds van de Heidenen den Goden geoffert, dienden hier voor reuckoffer aen de Godin van Vranckrijck. Cubeba, Rhabarber, suicker, en salpeter, waer van men het ysselijck busse-kruid maeckt, lagen elck op hunne plaets. Oock diende men haer voor lack, en wasch dat van de byen komt, kostelijcken oly van macis, noten muscaten, en gekonfijte en ongekonfijte gengber.

De oogen van MEDICIS verdwaelden; en zy beelde zich in, ziende en aentastende 't uitheemsche en ongewoone bancket, datze by den Indiaenen, Molucken, Persiaenen, Arabiers, Iaponesen, en Chinesen te gast was. By deze gerechten moght niet haelen de dagelijcksche spijze van Faisanten, levers van meeuwbraessems, patrijzen, zult en wild verkens

vleesch,

vleeſch,en wat uitgezochte leckernyen meer kieſche tongen, om hun keel te vernoegen, weeten op te zoecken. Dit werd niet opgerecht voor de walgende overdaedigheid van Aſinius Celer, of Apicius, of Claudius, of Caligula, of Kleopatra. Men diſchte hier niet op, viſſchen in verre wateren, of gevogelt in vreemde landen gevangen, of bloemen buiten tijds gewaſſen. Hier dreven geen roozen, in den winter ontloken, nocht men verkoelde den wijn met geen ys. Men ſtelde daer, zonder overdaed en verquiſting, niet ten toon dan alleen de koopmanſchap die men jaerlijcx gewoon is uit Indien herwaert aen te voeren.

Op het gerecht der OoſtIndiſche koopmanſchappen, voor 's Konings Moeder aengerecht.

DEs Konings Moeder ſtond gelijck voor 't hoofd geſlaegen,
Om d'ongemeene ſpijze, en proefde met haer' mond
Het Indiaenſch bancket, daer zy den diſch zagh draegen
Het edele gevvas van 's aerdrijx Morgenſtond,
De vrucht des Arabiers, de Perſiaenſche vvaren.
Zy proeft met grooten ſmaeck vvelrieckend pijpkanneel,
't Verquickende gerecht, dat Ooſterſche ackers baeren.
Zy rieckt de vruchtbaerheid van 's vveerelds ander deel,
Het vvierroock, balſſem, myrrhe, als heilige offergiften,
Een yeder op zijn plaets. het een haer oogh behaeght,
Het ander ſmaeckt de tong. vvie zal partyen ſchiften?
Hier pleiten Reuck en Smaeck, tervvijl men rieckt en knaeght.
Men at op Thetis feeſt noch noit dees leckernyen.
Jupijn vverd noit genood op diergelijck bancket;

Noch

Noch Cæsar, toen hy quam het Capitool op ryen
Met zegenrijcken roof, van 's vyands bloed besmet.
De vveereld, mompelde een, die Griecken KOSMOS *heeten,*
Nood COSMUS *dochter dus op haer bancket ten eeten.*

Als de Koningin, vernoeght met eenige dingen geproeft, met eenige gezien te hebben, minnelijck betoonde, dat haer het aenrechten van deze uitheemsche waren en leckernyen boven maete wel aenstonden, werd zy, met al haer gezelschap, na het bedancken aen de Bewindhebbers, van Burgemeesteren alom door de Stad gevoert.

Daer zaghze de gebouwen op ingeheide masten en paelen staen, en hoogh uit het moerasch opgetrocken, zoo dat deze Stad, gelijck Venetien, op het water scheen te drijven. Zy zagh 'er, dat men het aerdrijck, hier onbequaem en te weeck om zwaere gebouwen te draegen, met arbeid en vernuft daer toe bequaem kon maecken. Zy zagh 'er, hoe d'onlangs uitgeleide nieuwe Stad de oude Stad in grootte niet en weeck nocht toegaf. Zy zagh de wijde graften, gelijck stroomen, door de Stad loopen, zeer bequaem om over al koopmanschappen te vervoeren. Rijdende langs de Konings graft of Cingel, terstond daer na langs de Heere, en van daer langs de Keizers graft, zaghze overal de huizen, wonder wel gebouwt, zeer prachtigh, elck verscheiden, en dienstigh tot den koophandel; de kunst daer in de natuur verre te boven gaende, overmits de gebouwen meestendeel, op een lange ry, zich zoo verre uitstrecken, dat men met geen oogen het einde bereicken kan. Zy stond verbaest toenze de Keizers graft zagh, wiens weerga, zoo men vreemdelingen gelooven

De Koningin bezichtight de voornaemste plaetzen der Stadt.

ven magh, in geheel Europe niet te vinden is; het zy datze haer oogen liet weiden langs de lange ſtreeck der huizen, of het gezicht ſloegh op de gebouwen, tot pracht,ſchoonheid,cieraed, en gerief der inwoonderen gebouwt; of op de ſchoonheid van de gevels en toppen, op zijn Toſcaenſch, Doriſch, Ioniſch, en Korintiſch, na de kunſt, gewrocht; of op de ſteene bruggen, over het water gewelft; of op de ſchoone dreef van boomen voor de huizen geplant. Zy zagh 'er kercken, niet van ouds, maer noch onlangs gebouwt, op dat de genen die zich over onze vooruders verwonderen, niet waenen,dat de godvruchtigheid by ons verſtorven zy. Zy quam daerze de ſluizen zagh, die den ſtroom en het zeewater ſchutten, en, wanneer het van noode is, weder lozen; een geweld, waer door het vernuft en vermogen des menſchen den ongeſtuimigen Oceaen boeit en ketent. Zy quam daerze de torens of midden in Stad, of op den waterkant zagh ſtaen, gelijck een Pharos, of baeck, zoo doorluchtigh, en op verſcheide pilaeren ſteunende,dat wanneer de zon daer door ſtraelt, men aen alle kanten zeer genoeghelijck het licht daer door heenen zien kan. Haer gezicht na den toren van de Weſterkerck wendende, zaghze daer boven op de Keizerlijcke Kroon ſtaen, een gift van haren Overgrootvader, en een teecken van mildaedigheid van den haeren,tot den hemel toe van de danckbaere nakomelingen verheven. Onderwegen reedze langs de kaeien, daer de ſchepen leggen, die op Londen, Roanen,Rochel, Hamburgh, Lubeck, Handwerpen, Harlingen, en veel andere plaetzen vaeren. Zy zagh menighte van allerhande houtſtapels, van

balc-

balcken, en deelen langs de kaeien, die uit Polen, Lijfland, Noorwegen, Weſtfaelen, en andere houtgeweſten herwaert gevoert worden, en die men dagelijcx gebruickt tot het bouwen van huizen en ſchepen, of om dijcken, tegens de ſlagh van zee en ſpringvloeden, te beſchoeien en bepaelen. Zy reed over verſcheide marckten, en andere plaetzen, dienſtigh tot den koophandel, en zagh hier en daer timmerwerven, daer men ſchepen verkalfatert, of nieuwe op ſtapel zet. Zy zagh 'er heele regels met gebouwen, niet tot wooningen maer tot packhuizen gemaeckt, waer in hoopen van olifantstanden bewaert worden, daer traen van walviſſchen gekoockt, daer Braſilienhout, daer tabackrollen, daer oſſenhuiden en bockevellen, daer het Luickſch yzerwerck, het Zweetſche koper opgeleght worden. Zy reed voorby de glashuizen, daer de ſtof van 't eeuwige vier, in ovens geſmolten, met blaezen en ſlingeren zijn fatſoen krijght: 't een word verguld, het ander verzilvert tot allerley gebruick, oock tot ſchotels. de Keizer Tibeer hadde geenen zin in den temper van dit buighzaeme glas, die, om andere metaelen in hun waerde te houden, den glaswinkel, daer deze kunſt gevonden was, verdelghde. Het quam wel te pas, dat de Koningin, in 't rijden door de Stad, alle deze dingen zagh, als die voor dezen haere genegentheid tot deze Stadt en bevordering des koophandels betoont hadde: en 't is voorwaer wel de pijne waert, dat koningklijcke perſonagien, die naeſt God de grootſte op aerde zijn, op zulcke rijckdommen en zegeningen van opkomende ſteden met aendacht letten, en daer door God, als den milden gever der zelver, erkennen.

Zy bezichtight het WestIndischhuis.

De Koningin, zagh oock met eenen, in 't voorby rijden, het WeſtIndiſchhuis, 't welck in 't Weſten oorloogh voert, en handel drijft, ſchoon en ruim van poorten, wooningen, trappen, packhuizen, zaelen en vertrecken: en dit is het Huis, 't welck eerſt getoont heeft, dat men WeſtIndien bewaren en winnen kan: 't welck, terwijl de vyand onze ſteden en landen op den hals leit, na het voorbeeld van Afrikaen, den vyand buytens lands beſtoockt, en werck geeft. Dit Huis zoeckt d'oude weereld aen ruſt en vrede te helpen, overmits het den Koning van Spanjen in de nieuwe weereld zijn ſchatten, het voedzel van een langduuriger oorloogh, afhandigh maeckt. Door het beleid van dit Huis hebben wy geweldige ſteden, aen geen zijde van de Linie, overweldight, en behoudenze, met Gods hulp, noch tot op dezen dagh: dat de havens van Breſijl, de ſtroomen, inhammen, kaſteelen, kapen, eilanden, en ſuickermolens ons eigen zijn, dat moet het Vaderland dezen Huize danck weten. Dit huis zend de Naſſauſche veldoverſten, ſoldaeten, wapens, vlooten van oorlooghsſchepen met geluck en voorſpoed in d'andre weereld, den ouden onbekent: heeft oock door een ſtout beſtaen de ſtadt ſint Salvadoor verovert, 's vyands ſchepen verbrant en geplondert, over Olinda en zijn kaſteelen getriomfeert, en byna de heele kuſt van Brezijl vermeeſtert. Dit zelve Huis veroverde met kleene moeite, door Peter Hein, by Cuba de Mexicaenſche vloot met goud, zilver, en andere koſtelijcke waren geladen; en broght het gulden vlies, waermede Philips den Vorſten van Europe ſchrick aenjoegh, niet in Griecken, maer in Nederland,

't welck

't welck noit te voren gehoort of gezien was. Door het beleit van dit zelve Huis bewoonen wy noch een ander Nederland over zee, en verkeeren daer met andere Hollanders. Wy bezitten de goudrijcke havens en ſtranden van Africa: zulcx dat onze Staet, op twee Compagnien, als op twee zuilen, ſteunende, zijn heerſchappye uitbreidt zoo verre de zon haer ſtraelen ſchiet.

De Koningin quam oock op de marckt, een ruime plaets, den Dam geheeten, overmits zy, als een dijck, Y en Amſtel ſcheidende, een dam verſtreckt. 's Maendaghs, als het marcktdagh is, woelt het hier van koopers en verkoopers: op andere dagen wandelen daer de kooplieden. Hier zaghze het Stadhuis, om zijn oudheid alleen aenzienelijck. Andere Stads gebouwen zijn meeſt al nieuw en ſchoon. D'ouderdom en bouwvalligheid geven dit gebouw eenige achtbaerheid. De Stad die doorgaens heerlijck van gebouw is, toont hier hoe eenvouwdigh zy van ouds was. Dit Raedhuis ontbeert zelf het cieraed en de ruimte, die het de ganſche Stadt mede deelt. Dit vervalt zelf, terwijl alſins nieuwe timmeragien rijzen; en 't geen eerſt zorge droegh voor den luiſter van Amſterdam, is leſt voor zich zelven bekommert. Het wil liever met raed en daed het gemeene welvaeren bevorderen, dan op zijn eigen cieraed letten. Het Stadhuis, in zich zelven naeuw en kleen van begrip, leit zijn veſten en wallen ruim en wijd uit; de Raed, door wiens beſtier men wijd en en zijd zeilt, woont benaeuwt. Het Stadhuis, welcx koophandel naulijcx bepaelt kan worden, beſlaet een plaets van luttel voeten. Het jaeght den vreemde-

De Dam.

Het Stadhuis.

lingen een verwondering aen, ende zoeckt met koſtelijck gebouw by den zijnen niet te proncken. Het en leit aen zich zelve goud nocht zilver te koſt,maer bewaert het zorghvuldelijck tot dienſt der ingezetenen, en bevordering van 't Gemeene Beſte. Hier

De Waegh. vertoonde zich oock de Waegh,een zwaer en ſchoon gebouw, vierkant, boven met een galery, daer men om kan gaen. Aen alle vier de zijden heeftze wijde deuren, na de vier winden, in de welcke de waren, op kleene en groote ſchaelen,gewogen worden,daer mede het alle daegh zoo drock en bezigh is,dat men naulijcx elck met afwegen kan gerieven.Hier af treckt Stad en land groot inkomen. De Koningin zagh de Waegh op dien zelven dagh, dat de zon in het hemelſch teicken van de weeghſchael ging: en hoewelze zoo groot niet en is als de vorſtelijcke paleizen te Florenſſen, zoo geloof ick nochtans, dat in geheel Europe geen gebouw te zien is, dat jaerlijcx meer opbrengt.

De Beurs. Toenze reed over de ſteene brugh, die over den Amſtel leit, kreegh haere Majeſteit in 't gezicht de Beurs, de vergader en wandelplaets der kooplieden, dat een braef en geweldigh ſtuck wercx is, van binnen verciert met vier heerlijcke galeryen. Al dat gevaerte is onder doorgaens gewelft, en het bovenſte werck ſtaet op veertigh blaeuwe ſteene zuilen, zoo ſterck in een gebonden, dat het onvergangkelijck ſchijnt. Men zou naulijcx konnen zeggen, wie hier het meeſte is, of de kunſt, of de koſten, of de nuttigheid. Beneden aen de ſtraet ter zijden,en voor en achter over den Amſtel, zijn rondom zes en twintigh winkels; daer men de trappen op gaet, ſtaen,

op de panden, over de honderd kaſſen en winkels, waer in men zijn gading vind van allerhande ſchoone uit en inlandſche kraemeryen, van de natuur, of met de hand gewrocht. Op deze Beurs verhandelt men de geheele weereld. Hier ſpreeckt men anders niet dan van den prijs der waeren; van koopmanſchappen te vermangelen; van ſchepen te laeden en te loſſen; van wiſſel en herwiſſel. De oude hiſtoriſchrijvers verhaelen van zeven gebouwen, die men voor wonderen hiel: namelijck den tempel van Diane t'Epheſen, het graf van den koning Mauſool, het koperen zonnebeeld te Rhodes, het beeld van den Olympiſchen Iupijn, het hof van Cyrus, der Meden koning, de muuren van Babel, en de naelden en ſpitsgebouwen van Egypten: maer 's Konings Moeder, hebbende in de Stadt zoo veele wonderen, en aenmerckens waerdige gebouwen bezichtight, achte toen de vorige zeven wonderen zoo hoogh niet, die in waerde zijn gehouden geweeſt om hunne aeloudheid, en om dat men in dien ruwen tijd al wat 'er nieuws opquam voor heerlijck en voor wat wonders hiel. Nu ſcheen de heele Stad een wonder, ja hier om alleen, overmits zy tot zulck een ſchoonheid, cierlijckheid, en Majeſteit geſtegen is, niettegenſtaende zy op maſten gebouwt ſtaet, en op Noordſche boſſchagien ſteunt, laegh van grond, hoogh van gebouw: onder moeraſſigh en nat, boven droogh en net: onder hout, boven ſteen: onder weeck en zackende, maer nu dus geheit zijnde onder en boven vaſt, ſtijf, en onbeweeghlijck: zoo dat men met recht van haer magh zeggen:

Keer

Keer om de Stadt, z' is boſch van onder, en gebouvvt
Op boomen, onlangs noch gehaelt in 't Noordſche vvoud.

De Vrydagh werd doorgebraght met nieuwe vertooningen op den Amſtel, ter plaetze daer hy Zuidwaert van de Damſluis af het Rockin heet. Want de Amſtel van het Zuiden na de Stad vloeiende, en recht uit na de Damſluis loopende, komt door de ſluis in het Damrack vallen, mengt zich, in 't Noorden, met het Y, en deelt de Stad in Oude en Nieuwe zijde.

Een eiland op den Amſtel, met triomfbogen daer op, toegeſtelt door onzen ſpitsvondigen D. Samuel Koſter.

Het Noorderdeel des Amſtels, tuſſchen twee bruggen, gaf een ruimte voor de yverige toeſtellers, en nieuwſgierige kijckers van de vertooningen. Hier ſtonden weder nieuwe triomfbogen in eenen nacht gebouwt, zoo groot als een heel huis, op een eiland, dat met een wonderlijcke ſnelheid anderhalve mijl van de Stad, uit de veenen gehaelt, op het water dreef, gelijck een ander Delos, of Samos, of klipachtigh Neritos, daer weeligh gras, riet, liezen, en biezen op groeiden. Dit gebouw had twee gevels, een in 't Zuiden, een in 't Noorden, waer op men van wederzijden voor de Koningin nieuwe vertooningen zoude doen. De twee voorgaende dagen ſtond het land, op dezen dagh het water haere Majeſteit ten dienſt: toen reedmen en roſtemen met wagens de Stad door; nu was het met ſchuiten, ſloepen, en ſpeeljaghten te doen: toen liep men herwaert en derwaert om te kijcken; nu bleefmen op den wal ſtaen, of men dreef en zworf op het water: toen zagh haere Majeſteit de voornaemſte Stads gebouwen; nu zaghze vertooningen, die haer, den Toſcaen-

ſche

ſche Hartogen, en den Staet van Vranckrijck meeſt betroffen. Hier was de ganſche Stad op malkanderen gedrongen, en de burgery, die de heele Stad door woont, in een kleine plaets beſloten. Op den kant van 't water ſtonden mannen, vrouwen, en kinders op malkanderen gepackt. Vreemdeling, en inboorling, koopman en maeckelaer, arm en rijck, Duitſch en Wael ſtonden onder malkanderen: Weſtfaeling en Vries, Zeeuw en Geldersman, Deen en Zweed, Sax en Hes, zwarmden door een, elck even nieusgierigh om deze vreemdigheden te zien. De bruggen, dier om geld gehuurt, ſtonden vol kijckers. Vit de venſters van de huizen daer rondom lagh niet hier en daer een menſch, maer heele zwermen en heiren van menſchen, en dat meeſt voor hun geld. De rapſte gaſten waren in de boomen geklommen. maetroos zat en ſloegh zijn armen om de paelen, waer aen men de ſchuiten bind, en wiſt zich geeſtigh in 't gewight te houden, om aen d'een of d'ander zijde niet over te vallen. Op den vorſt van de huizen, goten, tranſſen van toorens, onvolmaeckte huizen, en ſchoorſteenen zat volck: en hoewel nu alleman zonder onderſcheid hier niet moght invaeren, zoo ſlopender nochtans veel ſchuitjes vol kijckers in, die aen den kant des Amſtels lagen en verlangden na het geen dat 'er vertoont en gedaen zoude worden. De ruimte tuſſchen beide de bruggen verſtreckte een doorluchtige Schouwburgh. De Koningin, over die menighte verwondert, zeide, dat zy noit in Italien, nocht in Vranckrijck, nocht zelf binnen Parijs, een zeer volckrijcke Stad, zulck een weereld van menſchen, op zoo eng een plaets

by malkanderen gezien hadde. De zon was over het Zuiden, wanneer de heldere Zon van Vranckrijck weder voor d' Amſterdammers met haere ſtraelen te voorſchijn quam. Zy zat met de Princeſſe van Oranje, Schout, en Burgemeeſteren in een braeve ſloep, overdeckt, en behangen met ſchoone tapijten; Raeden, Schepens, Amiraeliteits heeren, en eenige voornaemſte burgers zaten in andere ſloepen. Toen gingen twee ſluizen recht tegens over malkanderen open. De Koningin quam door de eene, de Grimmeneſſe ſluis genaemt, in den Amſtel, en ziet, uit de andere, de Oſſeſluis geheeten, quam, onder het vaeren, na het ſchutten, Neptuin al bruizende haere Majeſteit tegen, dat het water voor hem wegh ſtoof. Zijn wagen was een zeeſchulp, gelijck dien Zeegod voeght. Hier waren zeepaerden voor geſpannen, kunſtigh gemaeckt, het achterlijf viſch, de voeten geſchubt, en ſtekende hoofd en rugh te water uit. Men zagh 'er den Zeegod met zijnen ruigen en grijzen kop, langen baerd vol zeeſchuim, en vreeſſelijcken drietand, met een gerimpelt en bars aenzicht, die naeckt met lange toomen zijn paerden mende. Merkuur, de God der koopmanſchap, wel ter taele, en op den koophandel afgerecht, zat in de Kogge achter hem. Hy had, na zijn gewoonte, eenen hoed met vleugelen op, en in de rechte hand den ſlangenſtaf, waermede

Neptuin gemoet de Koningin op het water.

Hy geeſten, doodſch van verf, uit Plutoos jammerpoel
Verdaghvaert, of hen drijft na 's afgronds duiſtren ſtoel.

Ter zijde van de Kogge quamen uit houte kaſſen met het halve lijf uitkijcken vier watergodinnen, be-

S. de Vlieger inventor. S. Savry Sculp

bekranſt met groene kranſſen, gevlochten van wier, moſch, bladen, en bloemen, uitbeeldende Europe, Aſien, America, en Africa. Elck had eenen vruchthoren onder den arm, geſtoffeert met de vruchten die in yeders geweſte vallen. Voor op liet zich zien een ſchoone Maeghd, Amſterdam uitbeeldende, die, eerbiedigh neigende, de Koningin met deze vaerzen verwellekomde:

Met vvelck een offerhand zal ick den hemel dancken,
Dat my bezoecken koomt de grootſte Koningin?
Die bey de VVeerelden beſchaduvvt met haer rancken,
En my een Voorſpraeck ſtreckte, en trouvve Noodvriendin
By Vader en by Zoon, in haere heerſchappye.
VVeeſt overvvellekoom, gezegende MARYE.

Men oordeelde, dat deze vertooning aerdigh ſpeelde op de Koningin, die, door de ſcepters haerer kinderen, verſcheide zeen beheerſcht; oock ſloegh deze vertooning wel op de Stadt, die den allerhooghſten God alleen, den waeren Zeegod, begin, aenwas, en het bloeien van haere welvaert moet toeſchrijven.

Op Neptun, Merkuur, en d' Amſterdamſche Maeghd, die de Koningin, op het Rockin ontmoeten en begroeten.

DE Zeegod, grijs van kop en kin, en ſtraf van oogen,
Die met zijn ſpitze vorck opborrelt uit den vloed,
En in een vloocke ſchulp van monſters vvord getogen,
Daer vvaternymfen vaſt hem ſtrecken tot een' ſtoet;
Merkuur, des koopmans God, beleider van den handel,
Die met zijn gladde tong nu koopt, en dan verkoopt,

En vvifpeltuur in gunft, en licht van aerd en vvandel,
Veroirzaeckt, dat de vvinft nu ftand houd, dan verloopt;
En deze fchoone Maeghd, die met een nedrigh vvezen
Zich neight eerbiedighlijck; dees Godheên algelijck
Vervvellekomen hier de fchoone, d' uitgelezen,
Onfterflijcke Godin van 't Fransche koningkrijck.
Zy ftorten over haer een' algemeenen zegen.
De Zeevooghd draeght haer op 't gezagh der ganfche zee,
Van alle vvateren, en hobbelende vvegen;
Zoo veer van Sein, of Teems, of Spanjens veerfte ree
De fcepters van haer vvijd gevreefde kindren reicken.
Der Goden Taelman vvijd zijn Stadt dees Koningin,
En haere Lelien, tot een gehoorzaem teicken:
Maer d' Amfterdamfche Maeghd, ons ftroom en Zeeheldin,
Van zee en handelgod geftut, vernedert bloode
Deez Koopgoôn voor MARIE, *en haer alleen voor* GODE.

Het huwelijck van François de Medicis, *en* Ioanna van Ooftenrijck.

Van hier voer de floep, waer in de Koningin zat, na de Noordzy van 't eiland, daer men eerft vertoonde het trouwen van FRANÇOIS VAN MEDICIS, en IOANNA VAN OOSTENRYCK, Vader en Moeder van MARIA DE MEDICIS, in 't gezicht van den doorluchtigen Keizer FERDINAND, haeren grootvader. De vader van dezen FRANÇOIS was COSMVS, die van Hartogh van Florenffen Groothartogh van Tofkanen werd, door gunft van Paus PIVS de V; zoo datze van 's vaders zijde, gefproten is uit dien ftam, die zijnen eerften luifter kreegh van COSMVS DE MEDICIS, by eenpaerige ftemmen des Raeds, VADER DES VADERLANDS genaemt. In de beftiering van dat huis volghden PETRVS MEDICIS, die zijnen vader in dapperheid nayverde, en LAVRENS

DE

7

DE GROOTE, mitsgaders zijn broeder IVLIAEN, dien het volck, uit goedgunſtigheid, den Vorſt der jeughd noemden: alle drie telgen in manhaftigheid en dapperheid niet verbaſtert van haeren ſtamme: Op dat ick zwijgh van IOAN en IVLIVS MEDICIS, dewelcke tot de waerdigheid des Pauſdoms verheven, de een met den naem van LEO de X, de ander van CLEMENS de VII, het huis van MEDICIS met de Pauzelijcke mijterkroon verheerlijckt hebben. IOANNA VAN OOSTENRYCK, haer Moeder, van den loflijcken Keizer FERDINAND geteelt, roemt met recht op haeren Grootvader PHILIPS VAN OOSTENRYCK, koning van Spanjen, en op haeren overgrootvader MAXIMILIAEN, die aen MARIA, dochter van KAREL DE STOVTE, en eenige erfgenaem van deze landen trouwde. Onder de oudoomen van MARIA was Keizer KAREL de V, Vorſt en Heer van alle de Nederlanden; die, in oorlooghsgeluck, ervarenheid, grootmoedigheid, ſpoedigheid in 't uitvoeren van groote zaecken, en voorzichtigheid in gevaer, allen die oit wapen voerden overtrof. Vit zulcke ouderen is MARIA geboren in Toſkanen, eertijds vermaert door veelerley godsdienſt; waer van daen de Romeinen in haer ſtad, en onder haer gewoonten invoerde de roebondels, rechtbijlen, triomfrocken, yvoire zetels, ringen, paerdebehangzels, paltrocken, amptkleederen, triomfcieraeden, ſtaettabberds, en andere ſtacigewaeden: want het betaemde niet, dat de Vorſtin, die zoo wijd heerſchen, en Moeder van zoo veel Koningen wezen zoude, ergens anders geboren werd, als op die plaets, waer her het

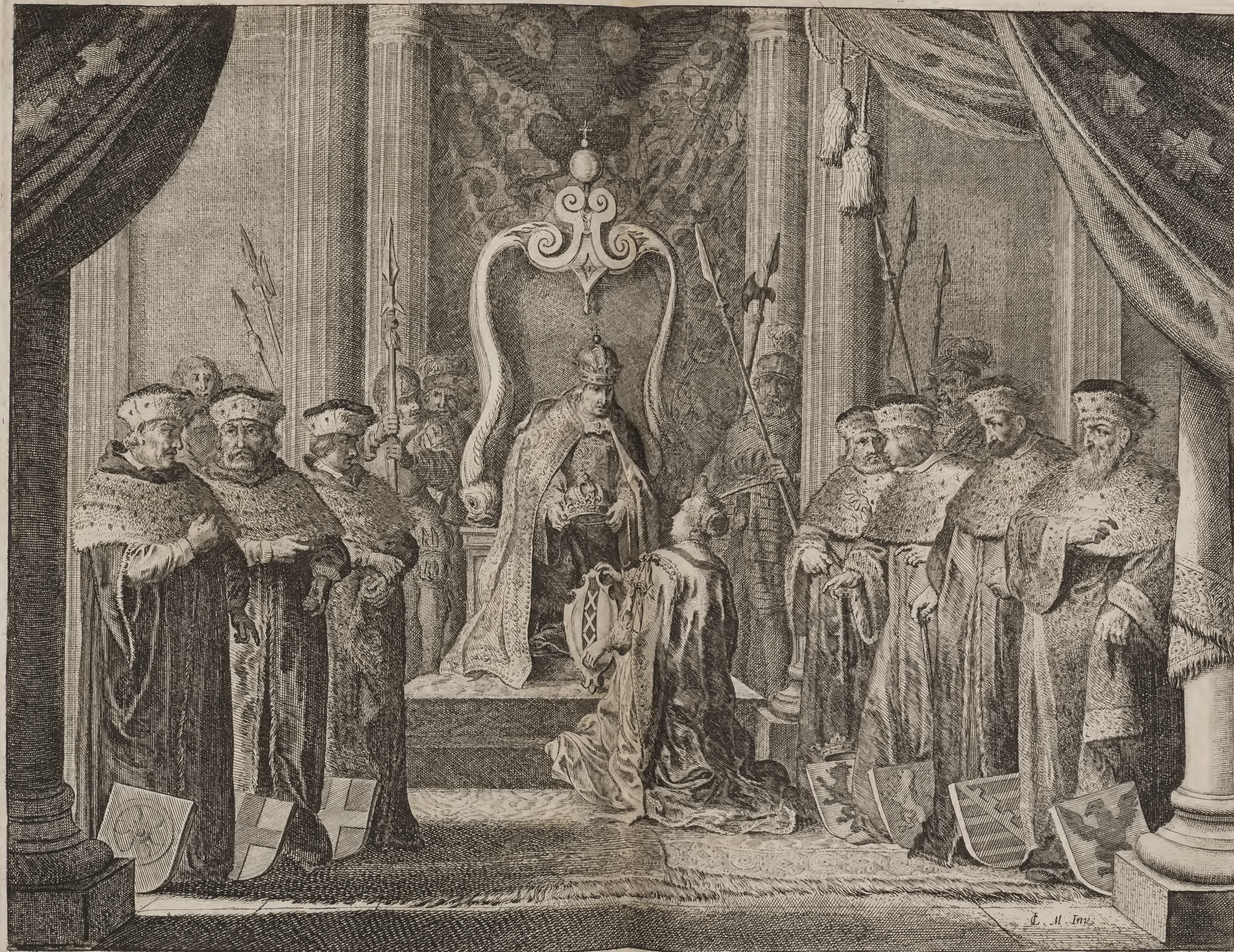
heerſchende Rome zich niet ſchaemde te haelen de cieraeden en lievreien, waer mede de waerdigheid der heerſchappye uitmunte.

Op het huwelijck van FRANCOIS VAN MEDICIS, groot Hartogh van Toſkanen, en IOANNA VAN OOSTENRYCK, Keizer FERDINANDS Dochter.

FRANÇOIS, *Toskaenſche Vorſt, hier treed ghy op 't tooneel,*
Met d'eer van OOSTENRYCK, IOANNA, *uvv verkoren.*
Hier trouvvt uvv halve ziel noch eens haer ander deel,
VVaer uit Hartogen en regeerders zijn geboren.
Door huvvelijcken rijſt de Zon van MEDICIS,
En ſteeckt haer ſtarren aen, die ſtraelen van zich ſchieten,
Haer heldre ſtarren, daer MARIA *een van is,*
Die door de gunſt van God, die elck niet magh genieten,
Geen blijde Moeder vvord, zoo menighmael zy baert,
't En zy van Koningen. dat's baeren; dat's beklijven:
Dat's 't aerdrijck geregeert, door haer geſlacht en aerd.
Dat heet door hijlicken de koningkrijcken ſtijven.

Keizer Maximiliaen *beſchenckt Amſterdam met de Keizerlijcke Kroon.*

De gordijnen toegeſchoven, en de vertooning verandert zijnde, zoo quam Keizer MAXIMILIAEN, in zijn keizerlijck gewaed, voor den dagh, beſchenckende Amſterdam in tegenwoordigheid der Keurvorſten met de Keizerlijcke Kroon. Hy, van zijnen troon afſtijgende, gaf de Kroon aen Amſterdam, die, in de gedaente van een Maeghd, voor 's Keizers voeten op haer knien leggende, ootmoedigh en eerbiedigh de aengebode ſchenckagie aenvaerde.

CL. M. Inv.

vaerde. In 's Keizers aenſchijn blonck een Majeſteit, die eenen Keizer voeghde, en de vorige deughden van wijsheid, rechtvaerdigheid, ſtarckheid, en goedertierenheid, zagen hem ten oogen uit; en in het aenſchijn van de Maeghd was een ongemaeckte ſtemmigheid met mewaerdigheid en zonderlinge beleeftheid gemengt. De gewaden van verſcheide verwen, waer van al het tooneel ſcheen te blincken, gaven een aengenaem gezicht voor den aenſchouweren: want zy waren aertigh gemengelt, wit, violet, geel, rood, groen, purper, en meer andere verwen, die niet quaeds ſpellen: maer bruin, vael, zwart, doodverf, die eenigh ramp en ongeluck bedieden, zaghmer niet.

Op de ſchenckagie der Keizerlijcke Wapenkroon.

MAXIMILIAEN ſpreeckt:

O Amſtelers, die wijd te water en te land,
Verkoopt, en koopt, en wint, en winnen doet veel andren,
En ſtutte 's oorlooghs laſt, het zy oock van wat kant,
En hoe veel vyanden my druckten met malkandren;
't Zy my Venetien, of Vlaendren dreighde uit haet,
En Brugh zijn eigen Vorſt en Landsheer hiel gevangen;
Aenvaerd ons goude KROON, *der Keizren hoofdcieraed,*
En wil die, tot een loon van uwe deughd, ontfangen,
Dat zy in 't midden ſta by leeuwen rood van goud,
Voor den nakomeling, om met die eer te proncken.
Ghy triomfeert ter zee met vlugh en zeilbaer hout.
Ons Keizerlijcke KROON *zy u uit gunſt geſchoncken.*
Te lande blinckt mijn Kroon, en word alom gevreeſt:
Maer uwe SCHILDKROON *blinckt te water allermeeſt.*

Aen

Vertooninge hoe Vranckrijck onder Henrick *de* III *gescheurt, door* Henrick *de* IV *geheelt werd.*

Aen de Zuidzijde van 't eiland werd in vijf vertooningen vertoont de ellendige ſtaet van Vranckrijck, onder HENRICK de III, en de bloeiende onder HENRICK de IV.

In de eerſte vertooning verſcheen Vranckrijck in de gedaente van een vrouw, zuchtende en ſchreiende, om dat haer Weereld en gebied, door de brandende fackel der twiſtige Nijdigheid van tweedraghtige vorſten aengeſteecken, in eenen heiloozen en ſchrickelijcken brand ſtond. Bacchus, Ceres, Pomoon, en Flora, Godheden deelachtigh van zoo groot een ramp en ongeluck,hadden medelijden met het bedruckte en verſlege Vranckrijck. Venus, gezeten op eenen wagen van duiven voortgetogen, nam oock de gemeene ellende ter harte. Herkules daer by, leggende op de aerde, aenziende den droevigen en jammerlijcken ſtaet van 't ellendige Vranckrijck, kropte vaſt de droefheid in. Vrede en Rechtvaerdigheid, die eerwaerde naemen, lagen verſmaed en veracht onder de voet. Door den brandenden en gekloofden wereldkloot, werd de ſtand van geheel Vranckrijck en Europe aengewezen, toen Vranckrijck jammerlijck verdeelt, en de Vorſten van dat land en Europe over hoop leggende, HENRICK de III, koning van Vranckrijck, omgebraght was. Hier liet die Franſche Atlas, als te zwack en niet maghtigh dien laſt te draegen, Vranckrijck in twijffel, wie zijn ſchouders zoude willen leenen, om den rijckskloot te torſſen, terwijl Hercules, dat is HENRICK de IV, koning van Navarre, vaſt toezagh, op d'uitkomſt van zoo gewightigh een ſtuck,als was het herſtellen van 't vervallen Vranckrijck. Terwijl het

Rijck

9

GALLIA
L. M. Inv.

-Rijck in rep en roer was, en het land van krijghsvolck en heiren overloopen, geraeckte d'ackerbouw onder de voet, met Ceres, Bacchus, Pomoon, en andre Goden, die in tijd van vrede bloeien. D'Eendraght, die inwoonders t'zaemen houd, moſt gaen zwerven, en terwijl de heilheilige wetten van Themis onder 't gerammel der wapenen zwegen

Verliet Aſtrea op het leſt
Na d'andre Godheen 't aerdſch gevveſt.

De tweede Vertooning broght het zelve Vranckrijck op het tooneel, op geboge knien de Goden biddende, dat zylieden het geſcheurde en verdeelde Vranckrijck geliefden te hulpe te komen, het vervallen op te rechten, het gekneuſde te herſtellen, en het verzwackte door hun hemelſche hulp wilden ſtercken. Iupijn, onder de Goden, wijzende met d'eene hand op Hercules, met de ander op Merkuur, belaſte hem, dat men Hercules, dat is HENRICK de IV, zoude nemen, om Vranckrijck te herſtellen: want dezen laſt, om 't Rijck te aenvaerden, hadde HENRICK de III, op zijn doodbedde, toen hem zijn krachten ontvielen, voor de Grooten van Vranckrijck, den koning van Navarre overgegeven met deze woorden: Het komt u lieden toe den wettigen koning te verdaedigen, en zoo 'er geen waer, eenen bequaemen voor het Rijck te kiezen. Ghylieden hebt Navarre, die, gelijck hy van rechts wegen de naeſte is, oock alzoo in waerdigheid uitſteeckt, den welcken, indien het wettige erfrecht hem niet tot de kroon riep, zoo zou de waerdigheid, die hy naeſt my in 't leger heeft, hem, na mijn dood, veldoverſte *Tweede Vertooning.*

maecken. Dees, begaeft met de opperſte billijckheid, en, door lange ervaerenheid van zaecken, wel afgerecht, door de onuitſpreeckelijcke voorzienigheid Gods, die alles beſtiert, tegens veeler gevoelen met my weder verzoent,ſchijnt in 't opperſte gebied over dit leger geſtelt, op dat hy den vallenden ſtaet des Rijcks met zijne dapperheid zoude onderſtutten. Bewijſt dezen dan de gehoorzaemheid, die ghy hem ſchuldigh zijt,indien ghy wilt dat het Rijck behouden blijve : 't welck zoo ghy 't niet doet trouwshalven, zoo doet het dan om den tegenwoordigen nood en uw eigen gevaer.

Derde Vertooning. De derde Vertooninge voerde dezen Hercules in, geleit door Mercuur, dien, door der Goden bevel, Mars en Pallas hunne hulp aenboden, om den Rijcxkloot te onderſtutten : d'een met daed, d'ander met raed,terwijl de vergaderde Goden dit van boven vaſt aenzagen.

Vierde Vertooning. In de vierde Vertooning zaghmen Hercules bezigh met zoo groot een werck, en hem weder op haere plaetze herſtellen de aſſen die uit de naven geſprongen waren. Starckheid, Wijsheid, Goedertierenheid, en Wackerheid, eige deughden van HENRICK de IV, boden hem de behulpzaeme hand.

Vijfde Vertooning. De vijfde Vertooning ſtelde voor oogen, hoe Vranckrijck weder te recht gebroght en geheelt was, en hoe ruſtigh de Franſche Hercules den rijxkloot op zijn ſtercke ſchouders droegh. Want hy,tot het Rijck gekomen, de oorloogh ter neer geleit, de tweedraght geſliſt, en alle ongelijck uit zijnen zin gezet zijnde, heeft, met een wonderbaere gezeggelijckheid en genade tegens zijn aertsvyanden, een on-

11

GALLIA
Œ. M. Inv.

GALLI
13

onſterffelijcke eere, voor den nagebuuren ruſte, den onderdaenen vrede verworven, de Gerechtigheid op haeren troon geholpen, en de geheele Chriſte weereld bevredight. LVIDEWYCK de XIII, erfgenaem van 's vaders dapperheid en glori, en zijn voetſtappen natredende, draeght zich, gelijck een' nazaet van zoo groot een voorzaet betaemt, en onderſtut en onderſchoort door Gods genade met zijn ſtijve ſchouderen, als een tweede Alcides, den zelven rijcxkloot door zijn ſterckheid, wijsheid, en voorzichtigh beleit, in vrede en oorloogh.

Op de Vertooningen van den Rijcxkloot van Vranckrijck, onder HENRICK de III geſcheurt, door HENRICK de IV geheelt en herſtelt.

ALs Vranckrijck jammerlijck den Rijcxkloot ziet gereeten
Door Burgerlijcken krijgh, en 't land gedeelt in tvvee,
De Vorſten handgemeen, en hart op hart gebeeten,
Den Koning zelf vermoort; doet dit haer harte vvee;
Om dat de Kloot des Rijcx met kracht leit afgeſmeeten
Van zulcke ſchouderen, vvaer op zich elck verliet,
En d'aſſen uit den naef geheven: dies bekreeten
In dien benaeuvvden ſchijn het na den hemel ziet,
En ſmeeckt Jupijn om hulp, en al de groote Goden,
En vvacht van boven trooſt, in dien vervallen Staet.
Pomoon, en Bromius, en Ceres vvêghgevloden,
En van het zvvaerd verdruckt, en Venus, bloot van raed,
Met d'andre Godheen ſtaen bedruckt aen Vranckrijx zijde.
De Goôn erbarmen zich om die verlege ſchaer,
Verdaghvaerden BORBON, *dat hy hen al bevrijde,*
En op zijn ſchouders neem den laſt van 't Rijxgevaer.

Tritoon met Mavors helpt den Held, op Vranckrijx bede,
VVaer hy door hun beleit de vyanden verstoort:
Zoo vvord het Rijck geheelt door lang gevvenschten vrede.
NAVARRE, *sterck van hals, den Rijxkloot onderschoort,*
Zet d'assen in de naef met kracht: zoo vvord herboren
De rust van 't oude Rijck: zoo bloeien alle steên,
De kercken, en het land vveêr heerlijck, als te voren.
De Vrêe keert vvederom. Astrea gaet bekleên
Haer troon en eersten Staet. gevlughte Goden keeren
Uit hunne ballingschap in 't voorige bezit.
Dit vvord u hier vertoont. dit vvil Alcides leeren,
Daer hy 't gerabraeckt land vveer zet in zijn gelidt,
En heelt 't gesplifte Rijck, gelijck dees stommen spreecken.
Met recht vvord HENRICK *dan by Hercules geleecken.*

Het Water-steecken. De gordijnen geschoven zijnde, ging men van de Vertooningen na het Watersteecken, of tornoispel te water. Het voorgaende zagh men met een bedaertheid, maer dit met vreughd aen. Deze oeffening was een van de Roomsche kreitsspeelen, waer mede men eenen scheepsstrijd op zee, of stroom, of meer uitbeelde. August, die, in 't geduurigh en heerlijck toestellen van schouspelen, alle anderen te boven ging, vertoonde eenen scheepstrijd op den Tiber; Nero op het water, uit de nabuurige zee ter stad ingelaten; en Domitiaen midden in den schouwburgh. Cæsar liet op het meer, dat uit den bergh Cœlius gegraven was, Tyrische en Ægyptische vlooten van galeien tegens malkandren aen gaen. Thien maetroozen, borsten die tegens weer en wind mogen, al in linne kleeren, met roode mutsen op 't hoofd, daer een weitse haneveer op stack, waren partyen van dezen waterstrijd. Zy stonden achter op, en

S. Savry Sculp
S. de Vlieger inventor
14

en zagen malkanderen leelijck aen, als of 'er halzen aen hingen. Hun geweer was een boom, of een ſteeckſtock, dien zy voor de borſt hielden, en waer mede d'een en d'ander zijnen vyand, die hem in de ſchuit, met maght van armen ſnellijck voortgeroeit, tegens quam vaeren, met groote kracht op de borſt ſtiet. Maer het quam kluchtigh, dat onze waterſteeckers, toen men verwachte, datze d'eerſte mael tegens malkanderen zouden aengaen, malkanderen voorby voeren, vriendelijck groeten, hun ſpeeren lieten vallen, en alzoo de toezienders in hun verlangen bedrogen. Daer na ging 't op een vechten, als of het lijf om lijf was: zomtijds ſtietenze even ſtarck, en plompten beide, over hals over hoofd, in 't water: zomtijds raeckte 'r een over boord, en d'ander hiel, als een triomfeerder, ſtand: zomtijds ſtaeckenze mis, en bleven beide ſtaen: en dit ſpel en endighde niet voor datze alle, zoo overwinners als verwonnen, in 't water gelegen hadden. Al wie dezen ſcheepſtrijd aenzagh moſt 'er om lachen, dat het ſchaterde, en 't geluid daer van ten hemel klonck; zoo was al het volck hier mede vermaeckt. En 's Konings Moeder, hoe ſtemmigh zy oock was, kon zich qualijck van lachen onthouden. Men zeit dat Iupijn loech, toen hy Vulkaen uit den hemel van boven neêr bonſde. Wat wonder is het dan, zoo dees waterſtrijd van maetroos haere Majeſteits aenſchijn in een vrolijcker ploy zette. Men leeſt dat Achilles, onder de wapenen, op luit en ſnaeren ſpeelde, en hier mede zijn bekommert en verbolgen gemoed vermaeckte. D'overwinners der geheele weereld, Griecken en Romeinen zelfs, die oorlooghsblixems en ſchrick op

zee, midden onder den drang van 't volck gezeten, in ſchouwburgen, vecht- worſtel- en ſpeelplaetzen, zetten hunne Princelijcke hoogheid aen een zy. Heeren van groot bewind begeven zich by wijlen tot geringe en vermaeckelijcke dingen, om de moeielijckheid der bekommeringen en landzaecken met vreughd en vrolijckheid te temperen. 't Is waer,het was maer ſpel; want hedensdaeghs neemtmen geen behaegen in 't onderling moorden en ombrengen der ſlaeven, gelijck by de Romeinen op maeltijden en feeſten, tot vermaeck van hunne gaſten, plagh te geſchieden. Als dit alles op den Amſtel geſchied en vertoont was, roeidemen, tegens den avond, in aller yl, na het Y toe, en volghden de Koningin ontelbaere jaghten en ſpeelſchuiten, die,om dat elck eerſt door de brugh wou, en te zeer ſpoeide, malkandren in den wegh waren, en de vaert ſtopten; waer door eenige kleene en lichte ſchuiten in de klem, en by na in den grond raeckten. De Koningin met zommige ſloepen wat ſtijver voorvaerende, en eenigen, die zoo wel niet voort konden, achter laetende, quam door ſint Anthonis ſluis op het Y,nu een groot en wijd water geworden, overmits de Zuider zee de oevers ter wederzijden van langer hand afſpoelde; welcke ſtroom zich Ooſt en Weſt, langs de Noordzy der Stad, ſtreckt, en hier een goede ree voor de ſchepen geeft. Die heele waterkant langs is met een dubbele ry van ingeheide paelen, tegens den ſlagh van 't water, bezet, en deze verſtrecken daer een wal. Hier zagh de Koningin een ruime plaets, de Wael geheeten, beſloten tuſſchen de Stad en die paelen: daer de ſchepen 's winters, buiten

ten

ten gevaer van onweer, winterlaegh houden, en veiligh leggen tot op het voorjaer. Ter zijden af is een groote werf, daer geweldige ſchepen, voor de OoſtIndiſche Compagnie, of nieuw gebouwt, of gekalfaet worden. Toen MEDICIS, hier langs vaerende, haere oogen derwaert ſloegh, zaghze een groot ſchip, dat eerſt afgeloopen was, waer mede men waeren en koopmanſchappen uit OoſtIndien haelt. Men is gewoon den ſchepen naemen te geven, om die te onderſcheiden, gelijck men oock van ouds dede. 's Konings Moeder van Burgemeeſteren gebeden, datze het ſchip, 't welck op een verre reis ging, zou gelieven eenen naem te geven, zoo vereerde zy het met den naem van MARIA DE MEDICIS, en wenſchte het met eenen behoude reis: Dat magh nu zeggen: *De Koningin noemt een OoſtIndiſch ſchip* Maria de Medicis.

MARIA *is mijn naem, mijn toenaem* MEDICIS.
Het ſtreck tot gunſt, is 't niet tot mijn behoudenis.

Laet andere ſchepen vry ſtoffen op den naem van Neptunus, Triton, Meerminnen: anderen op den naem van de ſteden die hun uitreeden: laet anderen in de achterſtevens met Leeuwen, Tigers, Windhonden, Draken, Zon en Maen proncken: laet anderen brageeren met 's lands wapen; anderen brallen met naemen van Princen. Dit zal 't eerſte, dit het eenige zijn, dat onder den naem van MEDICIS, als onder een geluckigh geſtarnte, God de voorſte, zeilen zal na die geweſten, daer 's menſchen geld en eerzucht zoo verre gaet, als de zon ſchijnt, en ſtuit, om datze niet verder kan. Stracx daer op zagh de Koningin de Stad op het breedſte voor haer leggen, met de to-

rens,

rens, die langs den waterkant ſtaen, en de ſchoone huizen, die op een lange ry tuſſchen beide rijzen. Hier zaghze vlooten van ſchepen op ancker leggen, als een dichte boſſchagie, in 't lang uitgeſtreckt, waer mede de vlijtige koopman, om armoede t' ontgaen, over zee en zand den heelen aerdbodem om zwerft, oock daer geen zon en komt. Daer lagen oorloogh-ſchepen en koopvaerders, fluiten en ſpiegelſchepen, pinaſſen, jaghten, en boeiers: groote en kleine door een. De ſpeeljaghten, die in groote menighte de Koningin, twee dagen te voren verwachten, zeilende met vlaggen en wimpels, beſloegen een gedeelte van 't Y. Eenige van die groote ſchepen vaeren na Italien, Cyprus, Ægypten, Syrien, Grieckenland, en Venetien: anderen werden uitgereet, om te handelen in Vranckrijck, Engeland, Schotland, Yrland, Duitſchland, Denemarck, Noorwegen, Zweden, Polen, Pruiſſen, Moſkovien en Groenland: andere loopen na Guinea, Perſien, Arabien, OoſtIndien en d' eilanden van dien, oock na China, Iapon, en d' uiterſte kuſten van Aſien: anderen zoecken hun geluck, door wapen of koophandel, in de weereld daer tegens over, in Brazijl, Nieuw Nederland, Nieuw Spanjen, en door de ſtraeten by Ferdinand Magelaen, en Iacob le Maire eerſt ontdeckt. Zommiger laeding is linnen, zout, witte en roode wijn, oly, papier, wol, lood, tin, bieren: anderen laden honigh, waſch, koren, ſalpeter, glas, Rijnſche wijn, pelteryen, huiden en houtwaren: anderen weder lakens, zijde, ſtockviſch, Kandiſche wijnen, zwavel, rhabarber, mumie, caſſia, tutia, kottoen, rijs, hars, peck en teer, potaſch, en vulaerde: oock allerley ſlagh van kruidery, peper, nagels, kanneel, wierroock,

roock, myrrhe, balſſem, &c. Haere Majeſteit zagh, niet zonder verwondering, die holle wijde buicken, waer mede de ſchatten en rijckdommen van de geheele wereld,in deze koopſtad af en aen gevoert worden. Zy zagh de ſchepen, als kaſteelen, op 't water met hun ſchanskleeden en laegen geſchuts ter poorten uit als ſlaeghsree leggen, om Spanjards, Portugezen, Duinkerckers, en Turckſche roovers te beſtoocken. Terwijl de Koningin noch op het water was, werden overal in Stad kortouwen en metaele ſtucken afgebrand: en haere Majeſteit zagh geen grooter wonder,dan de ſchepen, om datze Amſterdam als eigen zijn, en nergens zoo groot een menighte by malkanderen gezien word. Deze ſcheepsvlooten zijn die houte wallen, waer mede, zoo de ſchrandere Themiſtocles uit Apolloos orakel verſtond,de Griecken moſten beſchut worden. De Roomſche Burgemeeſter, in de Verdediging van Flackus, beveelt aen allen Regeringen op het hooghſte voor de ſcheepsvaert zorgh te draegen, niet alleen tot beſcherminge van den Staet, en koophandel, maer oock om daer mede hun gebied te verheerlijcken. Thucydides zeit, dat den grooten Vorſten toekomt, te wege te brengen, dat geen volck hen in maght van ſchepen overtreffe: zoo niet,datze ten minſten zoecken met die wel te ſtaen, die de maghtighſte en ſtarckſte te te water is: dat 'er ten hooghſten aen gelegen is meeſter ter zee te wezen, nadien d' oorloogh te water, den oorloogh te lande verlicht. Het Y langs gevaeren hebbende,verzelſchapt van alle de ſpeeljaghten, voerze door de Zoutketen, daer de ſtroom tegens aen ſpoelt, en quam van daer door de Prince-

graft weder in Stad, en des avonds in haer hof, met de vier Burgemeesters altoos by haer.

Terwijl de Raed, Burgemeesters, en burgers de Koningin aldus onthaelden, zwegen de poëten niet, die met Latijnsche, Italiaensche, Fransche, en Neerlandsche dichten, de groote Moeder der Koningen verwellekomden en onthaelden: welcke gedichten voor en na uitkomende, de heele Stad door, de Boeckwinkels vervulden, en de lezers vermaeckten. De Ioden zelfs, om mede hunne genegentheid te toonen, broghten, op de tafel der Koninginne, eenige gerechten van ongeheven brood op hunne wijze gemaeckt. Terwijl de Koningin haer middaghmael hiel, was 'er zulck een toeloop van menschen op het hof, dat de gansche Stad scheen by beurten uit en in te gaen, als of hun eige Princes of Landsvrouw tegenwoordigh waer. Oock dient niet gezwegen, hoe in al deze toestelling van triomfbogen op te rechten, vertooningen te doen, tooneelen te openen, en in der yl een drijvende eiland, tot verwondering van alle menschen, op het water te spreien, uitgemunt heeft de overvliegende geest, het vernuft, de wackerheid, en arbeid van den wel ervaeren arts Samuel Koster, en Ioan Victorijn Rechtsgeleerde, die oock tot deze vertooningen en onthaelingen geestigh en rustigh het zijne dede.

Saterdaghs was 'er zonderling niet te doen, en het genoeghelijcke gewoel van drie dagen over zijnde, raeckte de burger wat in rust. Na den middagh ging de Koningin al stillekens, zonder veel gewagh te maecken, haeren stoet hier en daer verzonden hebbende, zitten, niet in de koningklijcke en gewoone, maer

De Koningin gaet zonder gevolgh de winkels bezichtigen.

maer flechter karros, en gevoert door ftraeten en ftegen, ging in verfcheide winckels naerftigh vraegen na den prijs van waren en porceleinen, en bejegende de winckeliers vriendelijck, bood en dong na koopers wijze, hiel fpraeck met geringe lieden, en nam 't niet euvel dat men haer juift na haere waerdigheid niet antwoorde. Dus gelietze zich by de burgers als een koopwijf, en niet als een Koningin. Met zulck een gelaet nam Pallas by Homeer, als zy in Ithaka aenquam, haer godheid en naem ontveinzende, een koopmans gedaente aen. De hooghwijze Koningin hadde van Keizer Adriaen geleert, dat een Prins zomtijds zijn Majefteit wel magh afleggen, en dat men den Prinffen niet moet mifgunnen dezen luft van beleeftheid, met geringe lieden beleefdelijck fpraeck te houden. Men leeft dat Plotina, Keizer Trajaens gemaelin, op het Capitolium komende, en zich tot het volck keerende zeide: *Ick trede hier in, gelijck ick denck hier uit te gaen:* daer mede te kennen gevende, dat zy, zoo wel op de plaets van haer gebied, als daer buiten, zich tegens een yeder minnelijck en gemeenzaem draegen woude. Vit die zelve edelmoedige beleeftheid fproot het, dat zy haere fchildery, hoewelze noode zit om zich te laeten uitfchilderen, den weledelen grootachtbaeren Burgemeefteren van Amfterdam beloofde, en de zelve van den uitmuntenden fchilder Hondhorft, in 's Graevenhaegh gedaen, hun tot een eeuwige gedachteniffe van haer zelve gefchoncken en toegeeigent heeft: en men is van meening die fchildery op het Raedhuis te hangen by den onverwinnelijckften Keizer, KAREL de V, haren oudoom, met dit fchrift daer onder:

De groote MEDICIS, *een Moeder van drie kroonen,*
Quam dus, ter goeder uur, zich in ons Stadt vertoonen.

Toen de Koningin weder in 't Princenhof gekeert was, bevalen de zeventien van de OoſtIndiſche Compagnie, door den Heer Preſident Diedrick Tholincx, en door andere uit hun gekoren, den voortgang en voorſpoed van de zelve Compagnie, en den koophandel door geheel OoſtIndien in haere Majeſteits gunſt en beſchutting, en vereerden haere Majeſteit in alle nedrigheid eenige fraeyigheden van porceleinen, en koſtelijcke Iaponſche kiſten, kunſtigh met lack, goud, en parlemoer ingeleit.

De Prinſſen, en die, om hun hooge Majeſteit, maght hebben miſdaedigen t' ontſlaen, pleegen t'hunner aenkomſte genade te bewijzen aen de genen, die daer om bidden. Dit dede oock de Koningin, en verbad, voor de vierſchaer van Amſterdam, eenen die in lijfs gevaer was, om dat hy buiten zijn meening, met het worpen van eenen ſteen, eenen manſlaght begaen hadde.

De Koningin vertreckt. Des Zondaghs maeckten zich de Koningin, vaſtelijck voorgenomen hebbende te vertrecken, tot de reize gereed. Burgemeeſters bewezen haer in 't ſcheiden de zelve beleeftheid en eere, dieze haere Majeſteit, t' haerer aenkomſte, gedaen hadden. Op der zelver Heeren laſt was wederom, als te voren, de ruitery van Amſterdam by der hand, zeer prachtigh uitgeſtreecken in wapens en kleederen, om 's Konings Moeder te geleiden. By de Haerlemmer poort ſtonden vijf honderd uitgeleze muſkettiers in orden, al burgers. Eer de Koningin, uit het Prinſſenhof ging,

S. Savrÿ fecit
I. Martſen de Ionge inventer
16

ging, gingen Burgemeesters afscheid van haer nemen. De Pensionaris Wilhelm Boreel dede weder het woord in Fransche taele aldus:

ALLERDOORLVCHTIGHSTE KONINGIN,

Dewijl het uwer Koningklijcke Majesteit belieft haer verblijf in deze Stad af te breken, en van hier te scheiden, verzoecken alleronderdaenighst mijn Heeren de Burgemeesters en Regeerders hier tegenwoordigh, dat haer believe voor goed en aengenaem te houden het bewijs van eere, en den goeden wille, » die de tegenwoordige gelegentheid en kortheid des » tijds hun toegelaten heeft aen uwe Majesteit te doen, » als gesproten zijnde uit hunne alleroprechtste genegentheid t'uwer Majesteit; die oock gezien heeft, » hoe hier alle d'ingezetenen zich verblijd hebben over » uwe Koningklijcke tegenwoordigheid, gelijckze » noch doen, in dier voegen datze zich niet kunnen » verzaedigen van haer te aenschouwen. Het Huis, dat » uwe Majesteit hier ziet, is van ouds her de plaets waer » in onze goede Prinssen, uwe voorouders, hier ter » Stede plachten te verblijven. Wy beelden ons in, dat » wy hen noch tegenwoordigh aenschouwen in uw » Koningklijck aenschijn. Onder anderen Keizer » MAXIMILIAEN, uw Overgrootvader: dien 't ge- » liefde ons byzonderlijck te vereeren met het ver- » cieren van Stads wapen met de Keizerlijcke Kroon » boven op, nu honderd vijftigh jaeren geleden. Laet » toe, Mevrouw, dat wy noch heden mogen erkennen » deze Koningklijcke weldaed in uwe Majesteits per- » soon: de welcke, gelijckze zich verwaerdighde ons »

Burgemeesters nemen hun afscheid van de Koningin door den Pensionaris Boreel.

„ te bezoecken, en zich te verheugen over den tegen-
„ woordigen voorſpoed en aenwas dezer Stede, oock
„ zal gelieven goed te vinden, dat wy, door het aen-
„ ſchouwen dezer Keizerlijcke Kroone, als door een
„ tweede Iris, of regenboogh, ons verzekeren mogen,
„ dat uwe Majeſteit voor altijd deze Stad, haere za-
„ ken, en handel, zal beſchermen door haere Koningk-
„ lijcke gunſt en genade; 't welck het geen is, waerom
„ wy de zelve zonder ophouden bidden : zoo zal de-
„ ze Stad in der eeuwigheid ten hooghſten verbonden
„ blijven aen uwe Majeſteit, nevens mijn Heeren de
„ Burgemeeſters en Regeerders der zelve; die bidden,
„ dat haer gelieve, hen voor altijd aen te nemen voor
„ haere allernederighſte en alleronderdaenighſte die-
„ naers.

Toen de Penſionaris ophieldt, zeide de Koningin met een minnelijck en vriendelijck gelaet : datze eertijds veel gehoort hadde van den luiſter en voortreffelijckheid dezer Stede, maer bevond dat de Faem die veel te kort dede : datze deze Stede en den inwoonderen alle voorſpoed en geluck wenſchte : datze altijd genegen was geweeſt en blijven zoude aen de zelve en de Regeerders van dien : datze by alle gelegentheid Stads voordeel en beſte zoude zoecken : datze de goede wille en genegentheid t'haerwaert van Burgemeeſteren, Regeerders, en burgers van dien, met gelijcke liefde en genegentheid omhelſde; en 't geen zy voort met een koningklijcke welſpreeckentheid in dier meeninge wijſſelijck en deftigh ſprack.

Burgemeeſters nemen hun afſcheid van haere Hoogheid Amelia.

Burgemeeſters van hier gaende, naemen oock oorlof van haere Hoogheid de Princes van Oranje, en

offer-

offerden haer in 't breede en met behoorlijcke eerbiedinge zich, en hunne, en hunner burgeren dienſt op. Ondertuſſchen grimmelden marckten, ſtegen, ſtraeten, en wegen van menſchen. De yver dien een yeder hadde om de Koningin te zien, toenze in Ste quam, was op haere Majeſteits vertreck noch niet verkoelt. Zy, om den openbaeren Godsdienſt, door nieuw gewoel, om haerent wil en langer vertoef, niet te verſteuren, reed ontrent negen uuren wegh. Voorby het Stadhuis rydende naemen Burgemeeſters weder oorlof van haere Majeſteit. Na dat de Koningin met een vrolijck en openhartigh gelaet te kennen gegeven hadde, dat de goede genegentheid van Burgemeeſteren t'haerwaert, door zoo veele teeckens bewezen, haer zeer aengenaem was, trockze, vergezelſchapt met de kornet paerden, over den Nieuwen Dijck, door de Haerlemmer poort, daerze inquam, den dijck langs. Niet verre buiten de Stadt nam de Heer van Petten, die voor aen trock, het leſte afſcheid van de Koningin, met deze woorden:

MEVROVW,

Hier zijn wy bykans gekomen op de uiterſte paelen des vrydoms van Amſterdam, en bedancken uwe Majeſteit voor al de eere, waer mede het haer beliefde deze Stad en ons, die t'uwer aenkomſte u voorreden, en nu weder geleiden, te begenadigen. Het was de laſt van mijn Heeren Burgemeeſteren en Regeerderen der Stad, dat wy u zoo verre zouden geleiden als het uwe Majeſteit gelieven zoude ons te bevelen, 't welck wy doen zullen blijdelijck, en uit *Oratie des Heeren van Petten.*

 alle

„ alle onze genegentheid , u biddende ons te willen
„ gebieden , gelijck uwe allerootmoedighſte en aller-
„ onderdaenighſte dienaers.

De Koningin antwoorde, dat zy den Heeren Burgemeeſteren, voor zoo veele teickenen van hunnen goeden wille, en de ruitery voor 't geley, bedanckte: datze nu vry moghten ſcheiden, en weder na Stad trecken. Hier op is de Heer van Petten, oorlof nemende van de Koninginne, haer geluck op reis, en een langduurigh leven toegewenſcht hebbende, met het ganſche kornet weder na huis gereden. Zy haeren wegh vorderende, trock door Haerlem, en quam tegens den avond te Leiden: daer zy, met groote eere van den grootachtbaeren Raed, Burgemeeſteren, en burgerye ingehaelt zijnde, vernachtede, en des anderen daeghs behouden en gezond in 's Graevenhaege quam. Het is gedenck en verwonderens waerdigh, dat op den zelven dagh, als Maria de Medicis uit Amſterdam ſcheide, Lvidewyck de allerchriſtelijckſte Koning van Vranckrijck, door de geboorte van den Dolfijn verkregen heeft den zeer gewenſchten naem van Vader; zijne gemaelin, de Koningin, den naem van Moeder; en M. de Medicis den naem van Grootmoeder. Toen die groote vrouw uit deze Stad vertrock, quam ter weereld 't allerdoorluchtighſte kind, en d' erfgenaem van geheel Vranckrijck. De tijd, die ons de Koningin ontvoerde, gaf den Francoiſen den allergrootſten Zoon, na twintigh jaeren wachtens. Het was een geluckigh vertreck, 't welck, als door beſtemming van 't Noodlot, viel, juiſt op dien zelven tijd, toen dat langgewenſchte kind eerſt de zon aenſchouwde. De groo-

te en

te en nieuwgeboren Zoon des grootften Konings, die,zoo 't God belieft te gehengen,regeerder zal zijn van zoo een weereld als Vranckrijck, begroete de weereld, als die uitfteeckende en roemwaerdige Koningin 's weerelds Koopftad Amfterdam verliet, die haere poorten noit voor waerdiger vrouw opende. Tot een befluit wenfch ick, dat de Goddelijcke Majefteit bewaere, befchutte, en befcherme 's Konings Moeder,nu Grootmoeder van eenen lelidraegenden Neef; oock Koning LVIDEWYCK, nu Vader; en de Koningin, nu Moeder geworden; mitsgaders den Dolfijn, geboren tot gemeene blyfchap en nut van Vranckrijck en geheel Europe; op dat zy altijd wel en loflijck mogen volharden in wel te doen aen hunne onderzaeten en bontgenooten, en dat deze daertegens hen daer over altijd mogen loven en prijzen; dan ftaet te hopen dat geheel Europe en de ganfche Chrifte weereld, die nu jammerlijck door oorloogen in ftucken gereten zijn, t'eeniger tijd, door vlijt en tuffchenfpraeck van de zelve Koningen en Prinffen, weder geheelt zullen worden; en dat, na dat alles in ruft en vrede zy gebroght, zy weder in haeren eerften welftand zullen geraecken, en voortaen in voorfpoed groeien en bloeien. Dit gunne de groote eeuwige God, onzen Vaderlande, den Koningen, den Volcke, en zijne Gemeente.

Op

Op de geboorte des Dolfijns, gevallen juist ten zelven dage, en op die uure, toen MARIA DE MEDICIS uit Amsterdam vertrock.

GElijck de starren staêgh verrijzen, vveder daelen,
Veranderen van beurt door op en ondergaen,
En nù in d' een, en dan in d'andre vveereld straelen;
Aleveneens, tervvijl de Koningklijcke raên
Ontvoeren Amsterdam de Starre van Florenssen,
Verschijnt 'er aen de Sein een Zon, een ander Licht,
En d' Erfgenaem des Rijx, tot heil en troost der menschen,
Geboren juist dien dagh, toen vvy het aengezicht
De Majesteit en glans van MEDICIS *verloren:*
Op d'uur, dat Amsterdam betreurde haer vertreck,
VVas 't hooghtijd te Parijs, daer een DOLFYN *geboren*
Gansch Vranckrijck juichen dêed met opgeheven neck.
Leef lang, MARIAES *neef: dat Hollanders en Vrancken*
Van uvve LELIEN *gezegent, u bedancken.*

EINDE.

[illegible]

F. 28 ([illegible])

